

124156

133

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK

SZERKESZTI
MORAVCSIK GYULA

ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΑΙ
ΥΠΟ
ΙΟΥΛΙΟΥ ΜΟΡΑΥCΣΙΚ

16.

BIZÁNCI KÖLTEMÉNYEK MÁNUEL CSÁSZÁR MAGYAR HADJÁRATAIRÓL

KIADTA ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA

RÁCZ ISTVÁN

ΒΙΖΑΝΤΙΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΥΓΓΡΙΚΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΥΠΟ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡÁCZ

BUDAPEST, 1941

KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI GÖRÖG FILOLÓGIAI INTÉZET
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK

SZERKESZTI

MORAVCSIK GYULA

ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΑΙ

ΥΠΟ

ΙΟΥΔΙΟΥ ΜΟΡΑΒΕΣΙΚ

16.

BIZÁNCI KÖLTEMÉNYEK MÁNUEL CSÁSZÁR MAGYAR HADJÁRATAIRÓL

KIADTA ÉS BEVEZETÉSEL ELLÁTTA

RÁCZ ISTVÁN

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΥΓΓΡΙΚΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΥΠΟ

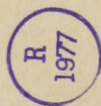
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΑΚ

BUDAPEST, 1941

KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI GÖRÖG FILOLÓGIAI INTÉZET
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

124156

DOKTORI ÉRTEKEZÉS
ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

BEVEZETÉS.

A magyar-bizánci érintkezéseknek egyik legélénkebb szakasza Mánuel korára esik, aki trónralépése után teljes erővel kezdett hozzá a bizánci császárság régi törekvésének, a régi római birodalom egységének megvalósításához.¹ De szem elől tévesztve azt, hogy a bizánci császárság igazi alapja keleten van, és onnan fenyegeti a veszély is, politikája nyugat felé fordult. Szerette volna a császárság Itáliában elvesztett birtokait visszaszerezni s egyidejűleg igyekezett kiterjeszteni fennhatóságát az egykor Bizánchoz

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Μέγα μέρος τῆς στενωτέρας ἐπαφῆς τῶν Οὐγγρων μετὰ τοῦ Βυζαντίου συμπέμπει μὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μανουήλ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνοδὸν του ἤρchiσε μετὰ ζήλου τὴν πραγματοποιήσιν τῶν παλαιῶν προσπαθειῶν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς παλαιᾶς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας.¹ Ἀλλὰ μὴ διαβλέψας, ὅτι ἡ βάσις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ ὅτι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος ὁ ἀπειλῶν αὐτὴν προέρχεται ἐξ αὐτῆς, κατηύθυνεν τὴν πολιτικὴν του πρὸς τὴν δύσιν. Ἐπεθύμει νὰ

¹ Irodalom — *Βιβλιογραφία*: H. von Kap-Herr: Die abendländische Politik Kaiser Manuels, Strassburg 1881. — Hodinka A.: A szerb fejedelemségek állapota és viszonya Magyarország- és Byzánczhoz a XII. század közepén. (Az 1149. és 1150. hadjáratok.); Byzáncz történetéből a XII. században. A két császárság szövetsége (1148—1155), Történelmi Tár 1889. 143—149, 209—229. — Pauler Gy.: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. I., Budapest 1899.² — Scherer F.: Komnénosz Mánuel bizánci császár (1143—1180) világhuralmi törekvései, Gyula 1911. — F. Chalandon: Les Comnène II. Jean II. Comnène (1118—1143) et Manuel I. Comnène (1143—1180), Paris 1912. — Moravcsik Gy.: III. Béla és a bizánci birodalom Mánuel halála után, Századok 67 (1933) 518—528. = Pour une alliance byzantino-hongroise (second moitié du XIIe siècle), Byzantion 8 (1933) 555—568. — Ph. Muraty: *Μανουήλ ὁ Κομνηνὸς καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς Βέλαν τὸν Γ' καὶ τοὺς προκατόχους του, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 11 (1935) 283—290. — Hóman B.: Magyar történet I., Budapest, 1935². = Geschichte des ungarischen Mittelalters I., Berlin 1940. — Gyóni M.: Magyarország és a magyarország a bizánci források tükrében — Ungarn und das Ungartum im Spiegel der byzantinischen Quellen [Magyar-görög tanulmányok = *Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται* 7.], Budapest 1938. — Bödey J.: Rilai Szent Iván legendájának magyar vonatkozásai, Archivum Philologicum — Egyetemes Philologiai Közlöny 64 (1940) 217—221. — G. Ostrogorsky: Geschichte des byzantinischen Staates. München 1940.

tartozó balkáni területekre is. De «Magyarország ebben az időben már hatalmi körébe vonta a fizikai földrajzilag reánk utalt s a Duna vízrendszerére nyíló területeket. Így Boszniát s a vele szomszédos Dalmáciát és Szerbiát».² 1149-ben indult meg a harc a szerbek ellen, kiket egy évvel később magyar hadak is támogattak, ami a csaknem évről évre megújuló magyar-görög harcok sorozatát indította meg. E küzdelmek igazi oka az volt, hogy Mánuel sikertelen délitáliei politikájáért görög-magyar unió megteremtésével akarta magát kárpótolni. Ezért harcolt II. Gézával az 1156-ban megkötött öt éves fegyverszünetig. Hogy azonban terveivel ekkor sem hagyott fel, bizonyítja az, hogy szívesen fogadta udvarában mindazokat, akik a magyar trónra igényt tartottak, és hogy a Géza halála utáni zavaros időkben is mindig olyanokat akart látni a magyar trónon, akik az ő befolyása alatt állottak. Csak a fegyveres kisérletek sikertelensége után kezdett tervének békés úton való megvalósításához. 1163-ban udvarába vitte Béla herceget, akit utódjául szemelt ki, leánya vőlegényévé tett s nászajándéku Horvátországot és Dalmáciát kérte számára. Az ezután is megújuló harcok már Béla herceg érdekeinek védelme-

επανακτήση τὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπολεσθείσας περιοχὰς καὶ συγχρόνως νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν κυριαρχίαν του καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλοτε εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπαγομένων περιοχῶν τῆς Βαλκανικῆς. «Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἡ Οὐγγαρία ἔξοριπτε ἤδη κυριαρχικὰ βλέμματα εἰς τὰς περιοχὰς, αἵτινες φυσικῶς καὶ γεωγραφικῶς ἀνήκουν εἰς αὐτὴν καὶ ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως: τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν γείτονα αὐτῆς Δαλματίαν καὶ Σερβίαν.»² Ὁ κατὰ τῶν Σέρβων ἀγὼν ἤρchiσε τὸ 1149, μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἐβροήθησαν τοῦτους καὶ οὐγγρικὰ στρατεύματα, ὅπερ ὑπῆρξεν αἰτία τῶν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐπαναλαμβανομένων περαιτέρω οὐγγροελληνικῶν πολέμων. Πραγματικὴ αἰτία τῶν διηνεκῶν τούτων ἀγώνων ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μανουὴλ νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τῆς δημιουργίας ἑλληροουγγρικῆς ἐνώσεως κατόπιν τῆς ἀνεπιτυχοῦς πολιτικῆς του εἰς τὴν νοτίαν Ἰταλίαν. Διὰ τοῦτο ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ Γεῖζα (Géza) τοῦ Β' μέχρι τοῦ 1156, ὅτε συνήφθη τὸ πενταετὲς σύμφωνον ἀνακωχῆς μεταξὺ των. Οὕτε ὅμως κατόπιν τούτου παρητήθη τῶν βλέψεων του, ὅπερ ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι εὐχαρίστως ἐδέχθη εἰς τὴν αὐλήν του ὅλους τοὺς ἀπαιτοῦντας νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν οὐγγρικὸν θρόνον καὶ ὅτι κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεῖζα ἠθέλησε πάντοτε νὰ βλέπῃ εἰς τὸν οὐγγρικὸν θρόνον

² Scherer op. cit. p. 87.

zése címén folytak 1167-ig. Két évvel később fia született Mánuelnek. Béla háttérbe szorult s mikor 1172-ben elfoglalta a magyar trónt, Mánuel megígértette vele, hogy Bizánc érdekeit mindig szem előtt fogja tartani. Ettől kezdve Mánuel haláláig tényleg a legszorosabb barátságban volt egymással a két birodalom. Így már az 1172. évi szövetségi szerződéssel lezártnak tekinthető Magyarországon a görög hatalmi törekvések mozgalmas korszaka.

Mánuel korának történetére vonatkozólag «a hazai források és emléktanyag töredékes vallomását kiegészítik a bizánci források, melyek... nagybecsű, sokszor egészen egyedülálló tudósításokat őriztek meg. A történeti műveken kívül a dicsőítő költemények és beszédek egész sora maradt ránk, melyek Mánuel küzdelmeit és így

πρόσωπα τῆς ἐπιρροῆς του. Μόνον μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ὅπλων ἤρχισε τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου του δι' εἰρηνικῆς ὁδοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1163 ἔφερε εἰς τὴν αὐλήν του τὸν πρίγκηπα Μπέλαν (Βέλα), τὸν ὁποῖον προώριζε ὡς διάδοχόν του καὶ διὰ τοῦτο κατέστησε αὐτὸν γαμβρὸν τῆς κόρης του καὶ ὡς γαμήλιον δῶρον ἐξήτησε παρὰ τοῦ Γεῖζα τὴν Κροατίαν καὶ Δαλματίαν. Τοὺς κατόπιν τούτου ἀγώνας διαρκέσαντας μέχρι τοῦ 1167 διεξήγαγε δῆθεν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ πρίγκηπος Μπέλα. Μετὰ δύο ὅμως ἔτη ἐγεννήθη υἱὸς τοῦ Μανουήλ. Ὁ Μπέλας τότε παρηγωνίσθη, ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ 1172 ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐγγρικὸν θρόνον, ὑπεσχέθη εἰς τὸν Μανουήλ, ὅτι θὰ ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμοῦ τὰ συμφέροντα τοῦ Βυζαντίου. Ἐκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μανουήλ πράγματι διτηρήθη ἡ στενωτέρα φιλία μεταξὺ τῶν δύο ἐπικρατειῶν καὶ οὕτω διὰ τῆς συνάψεως τοῦ συμφώνου ἀναχωρῆς τοῦ ἔτους 1172 θεωρεῖται πλέον ὡς λήξασα καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν ἐλληνικῶν κυριαρχικῶν βλέψεων ἐπὶ τῆς Οὐγγαρίας.

«Τὰς οὐγγρικὰς πηγὰς καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν οὐγγρικῶν ἀπομνημονευμάτων περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουήλ συμπληρῶνουν αἱ βυζαντιναὶ πηγαί, αἵτινες εἶναι ἀνεκτίμητοι καὶ ἐν πολλοῖς διτήρησαν πληροφορίας μοναδικάς. Ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν ἔργων διεσώθησαν καὶ πολλὰ ποιήματα καὶ λόγοι ἐξυμνοῦντες τοὺς ἀγώνας τοῦ

a magyar hadjáratokat is tárgyalják, vagy legalább is érintik».³ A bizánci források igazi értéke akkor bontakozik ki előttünk, ha meggondoljuk, hogy a latin nyelvű hazai és külföldi források⁴ a legjobb esetben is csak egy-két szóval intézik el a hadjáratokat. Mügeln Henrik német nyelvű krónikájának két fejezete (53, 56) részletesebben tárgyalja ugyan Mánuel két vállalkozását,⁵ de ez is sokkal szegényebb anyagot nyújt, mint a bizánci források. Ez utóbbiakat három csoportba szokás osztani: történeti művek, beszédek, költemények.⁶

Legbecsesebb forrásunk Kinnamos *Ἐπιτομή* című műve, mely 1176-ig tárgyalja az eseményeket. Feltétlenül megbízhatónak és hi-

Μανουήλ, οἵτινες καὶ περιγράφουν ἢ τουλάχιστον ἐγγίζουσιν καὶ τὰς κατὰ τῶν Οὐγγρων ἐκστρατείας του». ³ Ἡ πραγματικὴ ἀξία τῶν βυζαντινῶν πηγῶν φαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ οὐγγρικάι καὶ ξέναι πηγαὶ ⁴ λατινικῆς γλώσσης μόνον δι' ἐλαχίστων λόγων κάμνονν μνείαν τῶν ἐκστρατειῶν. Ὁ Ἑρζίκος Mügeln ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν περιγράφει λεπτομερῶς εἰς δύο κεφάλαια (53, 56) τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μανουήλ, ⁵ ἀλλὰ καὶ αἱ πληροφορίαι αὗται εἶναι πολὺ πτωχότεραι ἢ αἱ βυζαντιναὶ πηγαί. Αἱ τελευταῖαι διαροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας· ἱστορικὰ ἔργα, λόγους, καὶ ποιήματα. ⁶

Ἡ πλέον ἀξιόπιστος πηγὴ εἶναι ἢ «Ἐπιτομή» τοῦ Κιννάμου, ἥτις περιγράφει τὰ γεγονότα μέχρι τοῦ ἔτους 1176. Αὕτη θεωρεῖται ἀξιο-

³ Moravcsik : A magyar történet bizánci forrásai, Budapest 1934. 175.

⁴ E. Szentpétery : Scriptorum rerum Hungaricarum I—II., Budapest 1937—38.

⁵ Ibidem, II. pp. 199—200 et 203. — Cf. Domanovszky S. : Mügeln Henrik német nyelvű krónikája és a Rimes Krónika, Századok 41 (1907) 20—35, 119—142.

⁶ Rövidítések — *Συντομαί* :

Kinnamos = Ioannis Cinnami Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum, rec. A. Meineke, Bonnae 1836.

Lampros = Sp. Lampros : Ὁ Μαρκιανὸς κωδὶξ 524, Νέος Ἑλληνομνήμων 8 (1911) 113—192.

M = cod. Venetus-Marcianus gr. XI. 22 (s. XIII.).

Miller, Recueil = E. Miller : Recueil des historiens des croisades. Historiens grecs II. Paris 1881.

Miller, Revue = E. Miller : Revue Archéologique N. S. 25—26 (1873).

Mingarelli = Mingarelli : Graeci codices manuscripti apud Nanius patricios Venetos asservati, Bononiae 1784.

Moravcsik = Moravcsik Gy. : A magyar történet bizánci forrásai, Budapest 1934. Cf. Ἑλληνικά 8 (1935) 19—27.

Niketas = Nicetae Choniatae historia, rec. I. Bekker, Bonnae 1835.

Regel = Fontes rerum Byzantinarum, accuravit W. Regel I. 1—2, Petropoli 1892—1917.

A bizánci forrásokra vonatkozólag l. általában Moravcsik fent említett munkáját (189—208. l.). — *Περὶ τῶν βυζαντινῶν πηγῶν βλ. ἐν γένει τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἔργον τοῦ κ. Moravcsik, σελ. 189—208.*

telesnek tekinthetjük, mert írott és szóbeli források s a szerző saját tapasztalatai alapján közvetlenül Mánuel halála után, 1180—1183 között készült. Kimerítő képet ad Mánuel magyar hadjáratairól. — Az 1150/51. évi harcokban a szerbeket segítő magyar csapatok vezére, Bakchinos, a Tara folyó melletti ütközetben párviadalt vív Mánuel császárral. — A következő (1151/52) hadjáratban a görög támadásnak sokáig ellentálló Zimony védői megadják magukat. Később a Géza és Belos bán vezetése alatt megérkező magyar hadak visszaszorítják Mánuelet, aki ekkor elfogadja békeajánlatukat. — 1154 elején Mánuel Géza készülődésére a Dunához vonul, de küzdelemre nem kerül sor. — Még ebben az évben újabb magyar mozgolódás hírére Szófiáig jön előre Mánuel, de magyar ajánlatra ismét békés úton intézik el az ellentéteket. — 1155-ben a trónkövetelő Andronikossal való megegyezés értelmében Géza szövetséges csapatok támogatásával bizánci területen döntő csapást mér egy, a későbbi IV. István híveivel is megerősített görög seregére. — A következő év tavaszán Mánuel támad. Már a Duna vonalán áll, de az előző évi harcok görög foglyainak visszaadása ellenében hajlandó békét kötni. — Géza halála után a IV. István támogatására induló görög csapatok, mivel közben az

πιστος και ἀξιόλογος, διότι ἐγράφη ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ περὶ τὰ ἔτη 1180—1183 ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίας πείρας τοῦ συγγραφέως καὶ γραπτῶν καὶ προφορικῶν πηγῶν. Αὕτη παρέχει ἐκτενὴ εἰκόνα τῶν οὐγγρικῶν ἐκστρατειῶν. — Ὁ ἀρχηγὸς τῶν οὐγγρικῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἦλθον εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1150/51, ὁ Βακχίνος, κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν Τάρα ἐμονομάχησε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ. — Κατὰ τὴν ἐπομένην ἐκστρατείαν (1151/52) οἱ ὑπερασπιστὰι τοῦ Ζευγμίνου (Zimony) μετὰ μακρὰν πολιορκίαν παραδίδονται. Ἀργότερον τὰ οὐγγρικά στρατεύματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γεῦζα καὶ Βέλοσι (Belos) ἀπωθοῦν τὸν Μανουὴλ, ὅστις καὶ ἀποδέχεται τὰς προτάσεις εἰρήνης. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1154 λόγῳ τῶν προετοιμασιῶν τοῦ Γεῦζα ὁ Μανουὴλ προχωρεῖ πρὸς τὸν Δούναβιν, ἀλλὰ ἀγὼν δὲν διεξήχθη. — Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνεπείᾳ τῆς εἰδήσεως περὶ τῶν οὐγγρικῶν κινήσεων ὁ Μανουὴλ ἐκ νέου προχωρεῖ μέχρι τῆς Σοφίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατόπιν οὐγγρικῆς προτάσεως αἱ ἀντιθέσεις ἐξομαλύνονται εἰρηρικῶς. — Κατὰ τὸ 1155 διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς συμφωνίας μετὰ τοῦ τὸν θρόνον διεκδικουόντος Ἀνδρονίκου ὁ Γεῦζας καταφέρει ἀποφασιστικὸν πλῆγμα εἰς βυζαντινὸν ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τῶν ὁπα-

ellentétek elsimultak, harc nélkül visszatérnek. — IV. István elűzése után Mánuel, hogy bosszút álljon rokonáért, nem fogadva a magyar követséget Belgrádig nyomul előre, de itt letéve eddigi tervéről Béla herceget kéri a magyaroktól s az ismert feltételek mellett magával is viszi (1163). — Mivel azonban a magyarok a megígért területeket nem voltak hajlandók átengedni, 1164-ben Bácsig vonul Mánuel. III. István csak ekkor hajlandó beváltani ígéretét, mire Mánuel is lemond IV. István további támogatásáról. — De nem tartja meg szavát. Ezért a magyarok az ország déli határának biztosítására elfoglalják a Szerémséget, majd IV. István megmérgezése után Zimony várát is. A később megérkező Mánuelnek sikerül a várat visszafoglalni s ekkor III. István ajánlatára ismét békét kötnek (1165). — Ennek ellenére a következő évben magyar hadak megtámadják és szétverik a Szerémség bizánci őrsgét. Mánuel Béla herceg vezetésével küld ide sereget. Ez nem bocsátkozik küzdelembé, viszont két másik görög sereg Erdélyt pusztítja ezalatt. — 1167-ben Mánuel hadvezére döntő csapást mér az előző évben győztes Dionysios csapataira.

δῶν τοῦ κατόπιν Στεφάνου τοῦ Δ'. — Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐπιτίθεται ὁ Μανουήλ. Ἡδὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Δουνάβεως, ἀλλὰ εἰς ἀνταπόδοσιν τῶν ἐλληνικῶν αἰχμαλώτων τῶν πολέμων τοῦ παρελθόντος ἔτους εἶναι διατεθειμένος νὰ συνάψῃ εἰρήνην. — Τὰ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Στεφάνου τοῦ Δ' ἀναχωρήσαντα στρατεύματα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεῖζα ἐπιστρέφουν χωρὶς νὰ συνάψουν μάχην, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀντιθέσεις ἐξωμαλύνθησαν. — Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Στεφάνου τοῦ Δ' ὁ Μανουήλ διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν συγγενῆ του, μὴ ἀποδεχθεὶς τὴν οὐγγρικὴν ἐπιτροπὴν προχωρεῖ μεχρὶ τοῦ Βελιγραδίου, ἀλλ' ἐνταῦθα παραιτούμενος τοῦ σχεδίου του ζητεῖ ἐκ τῶν Οὐγγρων τὸν πρίγκηπα Μπέλαν, τὸν ὁποῖον καὶ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὑπὸ τοὺς γνωστοὺς ὅρους (1163). — Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Οὐγγροι δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ παραχωρήσουν εἰς αὐτὸν τὰς ὑποσχεθείσας περιοχάς, ὁ Μανουήλ φθάνει κατὰ τὸ 1164 μεχρὶ τοῦ Παγατζίου (Βács). Τότε μόνον ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσιν του ὁ Στέφανος ὁ Γ' καὶ τότε καὶ ὁ Μανουήλ παρητήθη τῆς ὑποστήριξεως τοῦ Στεφάνου τοῦ Δ'. — Ἐπειδὴ ὁμως ὁ αὐτοκράτωρ δὲν κρατεῖ τὴν ὑπόσχεσιν του, τὰ οὐγγρικά στρατεύματα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν νοτίων συνόρων τοῦ κράτους καταλαμβάνουν τὸ Σίρμιον καὶ κατόπιν τῆς δηλητηριάσεως τοῦ Στεφάνου τοῦ Δ' καὶ τὸν πύργον τοῦ Ζενγμίνου. Ὁ βραδύτερον ἀφικθεὶς

Μανουήλ καταλαμβάνει ἐκ νέου τὸν πύργον, ἀλλὰ συνεπεία τῆς προτάσεως τοῦ Στεφάνου τοῦ Γ' συνάπτει καὶ πάλιν εἰρήνην (1165). — Παρὰ τὴν εἰρήνην τὸ ἐπόμενορον ἔτος τὰ οὐγγρικά στρατεύματα ἐπιτιθέμενα κατασυντρίβουν τὴν βυζαντινὴν φυλακὴν τοῦ Σιρμίον. Ὁ Μανουήλ τότε ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρόγκηπος Μπέλα ἀποστέλλει στρατεύματα. Τοῦτο ὅμως δὲν ῥίπτεται εἰς τὸν ἀγῶνα, δύο δὲ ἄλλα ἑλληνικά στρατεύματα καταστρέφουν τὴν Τρανσυλβανίαν. — Τὸ ἔτος 1167 ὁ στρατηγὸς τοῦ Μανουήλ δρέπει ὀριστικὴν νίκην ἐναντιὸν τῶν στρατευμάτων τοῦ νικητοῦ τοῦ προηγουμένου ἔτους Διονυσίου.

Ἡ ἄλλη ἀξιόλογος πηγὴ εἶναι ἡ «Χρονικὴ διήγησις» τοῦ Νικητά, ἣτις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἐποχὴν τοῦ Μανουήλ. Τὸ τμήμα τοῦ ἔργου, ὅπερ μᾶς ἐνδιαφέρει, ὑπὸ τὴν μορφήν, εἰς ἣν εὐρίσκεται σήμερον, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ γραφῇ πρὸ τοῦ 1183. Περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Μανουήλ ἐκ τοῦ ἔργου τούτου λαμβάνομεν τὴν ἐξῆς εἰκόνα. — Τὸ 1150/51 ὁ Μανουήλ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν διὰ τῆς βοήθειας τῶν Οὐγγρων στρατευμάτων ἀγωνιζομένων σερβικῶν τοιούτων καὶ εἰς μονομαχίαν νικᾷ τὸν Βακχίον. — Μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ τὴν λεηλασίαν τοῦ Σιρμίον ἐπιστρέφει μὲ θρίαμβον εἰς τὴν πατρίδα του (1151/52). — Τὸ 1154 συνεπεία τῆς εἰδήσεως τῶν οὐγγρικῶν προετοιμασιῶν συναθροίζει τὰ στρατεύματα παρὰ τὴν Σόφιαν, ἀλλὰ κατόπιν

Másik értékes forrásunk Nike-tas *Χρονικὴ διήγησις*-e, mely Má-nuel egész korát felöleli. A műnek bennünket érdeklő része ránk maradt alakjában 1183 előtt nem keletkezhetett. Mánuel magyar hadjáratairól a következő képet kapjuk. — 1150/51-ben a magyar segítséggel küzdő szerbeket támadja meg Mánuel és párviadalban legyőzi Bakchinost. — Majd (1151/52) a Szerémség elfoglalása és kirablása után diadalmenettel vonul haza. — 1154-ben a magyar mozgolódás hírére Szófiánál gyűjti össze seregét, de magyar kérésre abbahagyja készülődését. — 1155-ben az Andronikosszal való meg-egyezés értelmében Géza támadja meg Bizáncot. — Géza halála után Mánuel rokonát, Istvánt akarja trónra segíteni. Első kísér-

lete (1163) sikertelen, de István ezután is sok harcot vív a trón elnyeréséért. Mánuel még ebben az évben magával viszi Béla herceget Konstantinápolyba. — A következő évek eseményei közül István megmérgezéséről és Zimony elfoglalásáról tudósít Niketas. — 1166-ban Mánuel vezérei vereséget szenvednek a magyar csapattól. Mánuel ennek és István halálának megbosszúlásaképp hosszú ostrom után visszafoglalja Zimonyt. — 1167-ben Dionysios csapatai felett arat nagy győzelmet egy bizánci sereg. — Niketas nem annyira részletes, mint Kinnamos, mert több hadjáratról nem is tesz említést, néha pedig több eseményt egybefoglalva ad elő. Kinnamos objektivitása is hiányzik művéből.

A panegirikus irányzatú alkalmi beszédekben is sok, gyakran pontosan nem is datálható kortörténeti vonatkozást talál-

οὐγγρικῆς παρακλήσεως διακόπτει τὰς προετοιμασίας του. — Τὸ 1155 κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου ὁ Γεῖζας ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ βυζαντιακοῦ στρατοῦ. — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεῖζα ὁ Μανουὴλ ὑποβοηθεῖ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνοδὸν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Στεφάνου. Ἡ πρώτη του προσπάθεια ἀποβαίνει ἀνεπιτυχής (1163), ἀλλ' ὁ Στέφανος καὶ ἔκτοτε ἀγωνίζεται ἐπὶ πολὺ διὰ τὰ κερδοῖσι τὸν θρόνον. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἀκόμη τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μανουὴλ μεταφέρει εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν πρόγκηπα Μπέλαν. — Ἐκ τῶν γεγονότων τῶν ἐπομένων ἐτῶν ὁ Νικήτας μᾶς πληροφορορεῖ περὶ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ Στεφάνου καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Ζευγμίνου. — Τὸ 1166 οἱ στρατηγοὶ τοῦ Μανουὴλ ἡττῶνται ὑπὸ τῶν οὐγγρικῶν στρατευμάτων. Ὁ Μανουὴλ ἐκδικούμενος τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὥς καὶ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου μετὰ μακρὰν πολιορκίαν καταλαμβάνει ἐκ νέου τὸ Ζεύγμινον. — Τὸ 1167 τμήμα βυζαντινοῦ στρατοῦ δρέπει λαμπρὰν νικὴν ὑπεράνω τῶν στρατευμάτων τοῦ Διονυσίου. — Ὁ Νικήτας δὲν εἶναι τόσον λεπτομερὴς ὥς ὁ Κίνναμος, διότι πρῶτον οὐδὲν ἀναφέρει περὶ πολλῶν ἐκστρατειῶν καὶ δευτέρον διότι πολλὰς ἐξ αὐτῶν περιγράφει περιληπτικῶς. Ἐπίσης ἔλλειπει ἐκ τοῦ ἔργου του καὶ ἡ ἀμεροληψία τοῦ Κιννάμου.

Ἐπίσης καὶ εἰς πολλοὺς πανηγυρικοὺς λόγους ἀνευρίσκομεν συχνὰ ἱστορικὰς περιγραφὰς τῆς ἐποχῆς, ἐνίστε καὶ τοιαύτας, περὶ τῶν ὁποίων

lunk, néha olyanokat is, melyekről más forrás nem tudósít bennünket. — Elsősorban Michael rhetor két beszéde jön tekintetbe. Az első⁷ az 1151/52., a második⁸ az 1156. évi hadjáratral foglalkozik. Általánosságban utal a magyar hadjáratokra Ioannes Diogenes,⁹ Michael Italikos¹⁰ és Konstantinos Manasses¹¹ egy-egy és Eustathios thessalonikei érsek három beszéde.^{12, 13, 14.}

A források harmadik csoportjába a költői művek tartoznak. Legtöbbjük csak általában utal a magyar-görög harcokra, de «vannak olyan költői művek is, amelyek tárgyát Mánuel magyar hadjáratai képezik, s amelyek így becses részletekkel kiegészítik a történetírók tudósításait».¹⁵

Egy velencei kézirat¹⁶ több

οὐδεμία ἄλλη πηγή κάμνει μνείαν, οὐχὶ ὅμως πάντοτε καὶ ἀκριβεῖς ἡμερομηνίας. — Ἐν πρώτοις δεὸν νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει οἱ δύο λόγοι τοῦ ῥήτορος Μιχαήλ. Ὁ πρῶτος⁷ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1151/52, ὁ δεῦτερος⁸ δὲ μὲ τὴν τοιαύτην τοῦ 1156. — Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀναφέρουν περὶ τῶν οὐγγρικῶν ἐκστρατειῶν εἰς ἓνα ἐκ τῶν λόγων των ὁ Ἰωάννης Διογένης,⁹ ὁ Μιχαήλ Ἰταλικὸς¹⁰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς¹¹ ὡς καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος εἰς τρεῖς λόγους του. ^{12, 13, 14.}

Τὸ τρίτον τμήμα τῶν πηγῶν ἀποτελοῦν τὰ ποιητικὰ ἔργα. Τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν μόνον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀναφέρει περὶ τῶν οὐγγροελληνικῶν ἀγώνων, ἀλλ' ὅμως «ὑπάρχουν καὶ ποιητικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων τὸ ἀντικείμενον ἀποτελοῦν αἱ κατὰ τῶν Οὐγγρων ἐκστρατεῖαι τοῦ Μανουήλ, οὕτως ὥστε συμπληρῶνουν τὰς πληροφορίας τῶν ἱστορικῶν δι' ἀξιολόγων λεπτομερειῶν.»¹⁵

Χειρόγραφον¹⁶ εὐρισκόμενον εἰς

⁷ Ed. Regel, pp. 131—152.

⁸ Ed. Regel, pp. 152—165.

⁹ Ed. Regel, pp. 304—311.

¹⁰ Cf. Moravcsik, p. 206.

¹¹ Ed. E. Kurtz : Vizantijskij Vremennik 12 (1905) 88—98. — Cf. Moravcsik Gy. : EPhK. 57 (1933) 19—20 ; Eckhardt S. : Nouvelle Revue de Hongrie 26 (1933) 289.

¹² Ed. Regel, pp. 24—57. — Cf. Th. L. F. Tafel : De Thessalonica eiusque agro dissertatio geografica, Berolini 1839, pp. 401—432 ; Migne, Patrologia Graeca 135 (1887) c. 933—973.

¹³ Ed. Regel, pp. 92—125.

¹⁴ Ed. Tafel : Eustathii metropolitae opuscula, Francofurti 1832, pp. 196—214 ; Migne, vol. cit. c. 973—1032.

¹⁵ Moravcsik, p. 200.

¹⁶ cod. Venetus-Marcianus 524 (s. XIII.).

XII. századi anoním költő művét őrizte meg. A kézirat egyik darabja¹⁷ az 1150/51. és 1151/52. évi hadjáratokat tárgyalja. A «részezes» dalmaták megfenyítésére induló Mánuel összetalálkozva a magyarokkal legyőzte a meztelen karddal rátámadó «zsupánt» és Szerbiát adófizetésre kényszerítette. Elfoglalta a Szerémséget is, népét rabszolgává tette s diadalmenettel tért vissza Konstantinápolyba. — A másik költemény¹⁸ az 1166-i hadjáratra vonatkozik. Arról a keresztről beszél, melyet a Viddin felől Erdélybe törő és ott fosztogató Ioannes Dukas serege állított fel Magyarország «közepén» Mánuel sok győzelmének emlékére. — Található még magyar vonatkozás több más, erről a korról szóló költeményben is.¹⁹

Michael Glykas 1164—65-ben készült költeménye²⁰ az 1163. évi görög támadásról tudósít, melyből Mánuel vérontás nélkül aratott

Βενετίαν διεφύλαξεν τὰ ἔργα πολλῶν ἀνωνύμων ποιητῶν τοῦ IB' αἰῶνος. Ἐν τμῇμα¹⁷ τοῦ χειρογράφου περιγράφει τὰς ἐκστρατείας τῶν ἐτῶν 1150/51 καὶ 1151/52. Ὁ Μανουὴλ ἀναχωρήσας μὲ σκοπόν νὰ ἀπειλήσῃ τοὺς «μεθόσους» Δαλμάτας συναντᾷ μετὰ τῶν Οὐγγρων, νικᾷ τὸν διὰ γυνῆς σπάθης κατ' αὐτοῦ ἐπιτεθέντα «ζούπανον» καὶ καθιστᾷ τὴν Σερβίαν φόρον ὑποτελῆ. — Κατέλαβε καὶ τὸ Σίριμον, τὸν δὲ πληθυσμὸν αὐτοῦ ἡχμαλώτισεν καὶ κατόπιν ἐπέστρεφεν εἰς Κωνσταντινούπολιν θριαμβευτικῶς. — Τὸ ἄλλον ποίημα¹⁸ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1166. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν ὅποιον ὁ ἐκ Viddin πρὸς τὴν Τρανσυλβανίαν προχωρῶν στρατὸς τοῦ Ἰωάννου Δούκα ἀνήγειρε «ἐν μέσῳ» τῆς Οὐγγαρίας ὡς ἐνθύμιον τῶν πολλῶν νικῶν τοῦ Μανουὴλ. — Διεσώθησαν καὶ πολλὰ ἄλλα ποιήματα περιέχοντα μνείαν περὶ τῶν Οὐγγρων.¹⁹

Τὸ ποίημα²⁰ τοῦ Μιχαὴλ Γλυκά γραφὲν κατὰ τὸ 1164-65 ἀναφέρει περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἔτους 1163, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Μα-

¹⁷ Ἐπὶ τῇ νεοεργηθείᾳ μονῇ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παρὰ τοῦ πανσεβάστων μεγάλου ἐταυρεῖάρχου· ἥς ἐν τῷ προνόφῳ εἰκονίσθησαν οἱ βασιλεῖς, ἐξ ὧν ἡ σειρά τοῦ γένους τούτου κατάρχεται καὶ μερικὰ τινὰ κατορθώματα τοῦ πορφυρογενήτου καὶ αυτοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. — E fol. 108^r ed. Lampros, pp. 148—150.

¹⁸ Ἐπίγραμμα γεγονὸς ἐπὶ τῷ ἐμπαγέντι μέσον τῆς Οὐγγρικῆς χώρας Τιμίῳ Σταυρῷ. — E fol. 181^v—182^r ed. Lampros, pp. 178—179.

¹⁹ Lampros, pp. 44, 128, 129—130, 146, 162, 174, 175—176.

²⁰ Τοῦ αὐτοῦ ἑτεροὶ πρὸς τὸν βασιλέα κυρὸν Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὅτε λαμπρὸς ἀπὸ Οὐγγρίας στεφανίτης ὑπέστρεψε. — E cod. Paris. gr. 228 fol. 25^r—25^v ed. K. Krumbacher: Michael Glykas, Sitzungsberichte der philos.-philol. und der hist. Classe der k. bayer. Akad. d. Wiss., München 1894, III. pp. 447—451. — Cf. S. Eustratiades: Μιχαὴλ τοῦ Γλυκά εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας γραφῆς κεφάλαια I., Athén 1906, pp. ρνζ'—ρξα'.

győzelemmel tér vissza. Harcra nem került sor, mert az ellenség félelmében megadta magát.

E kor történeti tárgyú költészetének legismertebb darabjai a Theodoros Prodromos neve alatt szereplő költemények. Ezek jó része az M-ben található, melynek tartalmát Mingarelli ismerteti. Mivel egyes kutatók két, sőt három Prodromosról is beszélnek, a szerzőség kérdése bizonytalan s a Prodromos neve alatt szereplő összes költemények kritikai kiadásának megjelenése előtt eldönteni nem lehet, de történeti szempontból nem is fontos, mert a szóbanforgó költemények kétségkívül egykorú művek. Bennük a nagy részüket kitöltő panegirikus tendencia mellett sok célzást találunk azokra az eseményekre, melyek a dicsőítés alapjául szolgálnak. A bennünket érdeklő jórészt kiadatlan költemények Mánuelnek a magyarokkal vívott harcairól szólnak, vagy legalább is érintik azokat. — Egy költemény foglalkozik az 1150/51-es hadjáratral.²¹ — Ugyanerről, hozzávéve a következő 1151/52-es harcok eseményeit, még két költemény tudósít bennünket. Az első²² szerint Mánuel a Tara folyó mellett győzelmesen szállt szembe a magyarokkal. Majd (a következő

νουήλ ἐπιστρέφει νικητῆς ἄνευ αἵματος. Δὲν διεξήχθη μάχη, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς συνεπεῖα φόβου παρεδόθη.

Τὰ πλέον γνωστά ποιητικὰ ἔργα ἱστορικοῦ περιεχομένου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς φέρονται ὡς γραφέντα ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου. Τὰ πλεῖστα τούτων εὐρίσκονται εἰς τὸν κώδικα Μ, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου μᾶς γνωρίζει ὁ Mingarelli. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἱστοριοδίφαι ὁμιλοῦν περὶ δύο καὶ τριῶν ἀκόμη Προδρόμων, τὸ ζήτημα τοῦ συγγραφέως εἶναι σκοτεινὸν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν κρίσιν περὶ αὐτοῦ πρὸ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τῶν ποιημάτων τούτων, ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως δὲν εἶναι καὶ σπουδαῖον, διότι τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα εἶναι ἀναμφισβητήτως τῆς ἰδίας ἐποχῆς. Ἐκτὸς τοῦ πανηγυρικοῦ ὕφους ἀνευρίσκομεν εἰς αὐτὰ καὶ πολλὰ σημεῖα περὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἐξυμνήσεως. Τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνδιαφέρουν, μέγα μέρος τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἐκδοθῇ ἀκόμη, ὁμιλοῦν περὶ τῶν μετὰ τῶν Οὐγγρων διεξαχθέντων ἀγώνων τοῦ Μανουήλ ἢ τουλάχιστον κάμνον μνείαν αὐτῶν. — Ἐν ποίημα ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1150/51.²¹ — Περὶ αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων τοῦ 1151/52, μᾶς πληροφοροῦν δύο ἀκόμη ποιήματα. Κατὰ τὸ πρῶτον²² ὁ Μανουήλ

²¹ Cf. I. (pp. 23—24.).

²² Τοῦ αὐτοῦ κατὰ ἀλφάβητον εἰς τὸν αὐτὸν βασιλέα περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως = M. fol. 2^r—3^v et cod. Vindobonensis phil. gr. 321 (s. XIII.) fol. 307^r—308^v. — Ex M ed. Miller, Revue 25. pp. 348., 418—419. et 26. pp. 23—24.

énben) átkelt a Dunán, vérontás nélkül, és sok foglyot ejtve elfoglalta a Szerémséget. — A második költemény²³ igen részletes tudósítást ad az 1150/51-es hadjáratról, Mánuel és Bakchinos párvíadaláról, majd a következő hadjáratra vonatkozólag a Dunán való átkelésről és Zimony elfoglalásáról. — Két költemény maradt fenn az 1154. év első hadjárataról is.²⁴ — Egy másiknak rövid tudósítása valószínűleg az 1165. vagy 1166. évi hadjáratra utal.²⁵ — A többi költemény, mely csak általánosságban említi a magyarországi harcokat, nem datálható. Ezeknek történelmi vonatkozású részei Miller kiadásaiban találhatók meg.²⁶ Magyar vonatkozású rész van még egy eddig kiadatlan költeményben is.²⁷

A költemények legnagyobb részéből eddig csak szemelvények jelentek meg. Ez alkalommal két költeményt adok ki teljesen, csatolva hozzájuk még egyet, mely

ἀνεδείχθη νικητὴς ἔναντι τῶν Οὐγγρων παρὰ τὸν ποταμὸν Τάρα. Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος διῆλθε τὸν Δούναβιν, ἄνευ αἱματοχυσίας κατέλαβε τὸ Σίρμιον συλλαβῶν καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους. — Τὸ δεύτερον ποίημα²³ ἀσχολεῖται λεπτομερέστατα μὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1150/51, μὲ τὴν μονομαχίαν μεταξὺ Μανουὴλ καὶ Βακχίνου, ὥς καὶ μὲ τὴν εἰς τὴν ἐπομένην ἐκστρατείαν γενομένην διάβασιν τοῦ Δουνάβεως καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ζευγμίνου. — Ἐπίσης διεσώθησαν δύο ποιήματα περὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας τοῦ ἔτους 1154.²⁴ — Σύντομος περιγραφή ἄλλον ποιήματος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1165 ἢ 1166.²⁵ — Τὰ ὑπόλοιπα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς κατὰ τῆς Οὐγγρίας ἀγῶνας, στεροῦνται χρονολογίας. Τὰ ἱστορικά τμήματα αὐτῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Miller.²⁶ Ἐπίσης οὐγγρικοῦ περιεχομένου ἱστορικὸν τμήμα εὐρίσκεται καὶ εἰς ἕτερον ποίημα μὴ ἐκδοθὲν μέχρι τοῦδε.²⁷

Ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ποιημάτων τούτων μόνον ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θὰ ἐκδώσω δύο ποιήματα ὁλόκληρα καὶ ἕτερον,

²³ Εἰς τὸν αὐτὸν βασιλέα περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. — Ex M fol. 4^r—8^v excerpta ed. Miller, Recueil pp. 264—266. et 741—747.

²⁴ Cf. II. (pp. 25—42.) et III. (pp. 43—46.)

²⁵ Ἐπάσματα εἰς τὴν κυρὰν Θεοδώραν, τὴν θυγατέρα τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς πορφυρογεννήτου κυρᾶς Μαρίας, τῆς πρώτης θυγατρὸς τοῦ αὐοιδίμου αυτοκράτορος Ῥωμαίων κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. — Ex M fol. 41^r—41^v ed. C. Castellani: Epitalamio di Theodoro Prodromo per le nozze di Theodora Commena e Giovanni Contostefano, Venezia 1888. — Exc. ed. Miller, Recueil pp. 765—766.

²⁶ Miller, Revue 25. pp. 251—255, 344—377.; Miller, Recueil pp. 230—231, 752, 754.; 280—282.; 747—748.; 764—765.; 771—772.

²⁷ M fol. 34^v—35^r. — Cf. Moravcsik p. 203, 205.

korábbi kiadásokban már megjelent.²⁸ Sajtó alá készítettem még egy, az M kézirat fol. 4^r—8^v-ján található költeményt, de ennek kiadásáról egyelőre kénytelen voltam lemondani.

A kiadott költemények tudósításait, ezek hitelességének és chronológiájának kérdésért a következőkben ismertetem.

Az I. költemény egész röviden beszéli el az eseményeket. Mánuelnek egy «szerbbel» vívott párviadalára készült. A Tara folyó siralmával kezdődik, melynek vize majdnem kicsap a sok holttesttől. Majd a Száva kéri Mánuelet, hogy elégelje meg a magyarok és szerbek lemészárlását. A császár, aki Szerbia közepén ütött tábort, a nagy ellenséges seregből sokat megfutamított és elejtett s végül a király (nyilvánvalóan a magyar király) hadvezérért kényszerítette meghódolásra.

Ezt a hadjáratot, illetőleg Má-

τὸ ὁποῖον ἤδη ἔχει ἐκδοθῆ.²⁸ Προετοίμασα διὰ τὸν τύπον ἐν ἀκόμῃ ποίημα, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὸ φ. 4^r—8^v τοῦ χειρογράφου Μ, ἀλλὰ τῆς ἐκδόσεως τούτου ἐπὶ τοῦ παρόντος ἠναγκάσθην νὰ παραιτηθῶ.

Τὰς πληροφορίας τῶν ἐκδοθέντων ποιημάτων ὡς καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ χρονολογίαν αὐτῶν θὰ γνωρίσω ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Τὸ I. ποίημα ὅλως συντόμως ἐξιστορεῖ τὰ γεγονότα. Ἐγράφη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μονομαχίας τοῦ Μανουὴλ μεθ' ἑνὸς «Σέρβου». Ἀρχίζει διὰ τοῦ θρήνου τοῦ ποταμοῦ Τάρα, ὅστις ἐπλημμύρησε λόγῳ τῶν πολλῶν πτωμάτων. Κατόπιν παρακαλεῖ τὸν Μανουὴλ ὁ ποταμὸς Σάβας, νὰ ἀρκεσθῇ μὲ τὴν σφαγὴν τῶν Οὐγγρων καὶ τῶν Σέρβων. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ κέντρον τῆς Σερβίας, ἐξεδίωξε ἡ ἐφόνευσε πολλοὺς ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος καὶ ἐν τέλει ἐταπείνωσεν καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ βασιλέως (προφανῶς τοῦ Οὐγγρου βασιλέως).

Τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν ὡς καὶ

²⁸ Kiadásom ama fotografiai másolatokon alapszik, amelyeket Moravcsik professzor úr bocsátott rendelkezésemre. Ezért és általában szíves támogatásáért hálás köszönetemet fejezem ki. Megemlítem még, hogy a szakirodalom egy részét 1939 nyarán a müncheni egyetem közép- és újkörög szemináriumának könyvtárában használtam. Ezért F. Dölger egyetemi tanár úrnak tartozom hálás köszönettel. Köszönetemet fejezem ki Giulekas Gergely úrnak is, aki a magyar szöveg göröggre való fordításában segítségemre volt. — Ἡ ἐκδοσίς μου βασίζεται ἐπὶ φωτογραφικῶν ἀντιγράφων, τὰ ὁποῖα ἔδωκε εἰς τὴν διάθεσίν μου ὁ κ. καθηγητὴς Moravcsik. Δι' αὐτὸ καὶ γενικῶς διὰ τὴν φιλικὴν ὑποστήριξίν του ἐκφράζω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου. Μνημονεύω ἀκόμῃ, ὅτι ἐν μέρος τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ μεταχειρισθῶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεοελληνικοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου κατὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1939. Διὰ τοῦτο ὀφείλω θερμὰς χάριτας εἰς τὸν κ. καθηγητὴν F. Dölger. Ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου καὶ εἰς τὸν κ. Γρηγόριον Γιουλέκαν, ὁ ὁποῖος μοῦ παρεῖχε βοήθειαν εἰς τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ οὐγγρικοῦ κειμένου.

nuel hősiességét és a «zsupánnal» való párvíadalát sokkal részletebben adja elő Kinnamos (103—113. l.) és Niketas (121—122. l.). Erre vonatkoznak egy velencei kódexbeli névtelen²⁹ és két, Prodromos neve alatt ismert költemény³⁰ egyes részei.

A költeménynek a hadjáratról szóló pár adata megegyezik a többi forrás tudósításával, eltekintve attól, hogy míg Kinnamos, Niketas és a velencei költő szerb nagyzsupánnak mondja Mánuel ellenfelét, ebből a költeményből nyilvánvalóvá válik, hogy magyar vitézről van szó. Megerősíti ezt egy másik prodromosi költemény is³¹ és a történeti kutatások is ezt igazolják.³² Bár a Prodromos-féle költeményekben a név nincs említve, több adat egyezése folytán bizonyos, hogy ezekben is az elbeszélő forrásokban névszerint említett Bakchinos (Bágyon) ispán szerepel. Valamennyi költemény kiemeli még azt, hogy Mánuel a rárohanókat «egyedül» verte vissza.

A tudósítások alapján teljesen világos, s ez valamennyi kutató

τὴν ἡρωϊκότητα καὶ τὴν μονομαχίαν τοῦ Μανουὴλ μετὰ τοῦ «ζουπάνου» ἐξιστοροῦν λεπτομερέστερον ὁ Κίνναμος (σελ. 103—113) καὶ Νικήτας (σελ. 121—122). Εἰς αὐτὰς ἀναφέρονται καὶ μερικά τμήματα ἐνὸς ποιήματος²⁹ γραφέντος ὑπὸ ἀνωνύμου τοῦ κώδικος τῆς Βενετίας καὶ μερικά τοιαῦτα τῶν δύο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Προδρομοῦ φερομένων ποιημάτων.³⁰

Αἱ πληροφορίες τοῦ ποιήματος περὶ τῆς ἐκστρατείας συμφωνοῦν μὲ τὰς τοιαύτας τῶν ἄλλων πηγῶν μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐκ τούτου ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι προφανῶς πρόκειται περὶ Οὐγγρου ἐγγενοῦς, ἐνῶ ὁ Κίνναμος, ὁ Νικήτας καὶ ὁ ἐκ Βενετίας ἀνώνυμος ποιητὴς λέγουν, ὅτι ὁ ἀντίπαλος τοῦ Μανουὴλ ἦτο ἀρχιζούπανος τῶν Σέρβων. Βεβαιώνει τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρον ποιήμα³¹ τοῦ Προδρομοῦ, ἐπίσης ἀποδεικνύουν τοῦτο καὶ αἱ ἱστορικαὶ μελέται.³² Παρ' ὅλον ὅτι εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Προδρομοῦ δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Μανουὴλ, ἐκ τῶν λοιπῶν πηγῶν προκύπτει, ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ εἰς ἐκείνας ἀναφερομένου Βακχίνου. Ὅλα ἐπίσης τὰ ποιήματα τονίζουν, ὅτι ὁ Μανουὴλ «μόνος» ἀπέκρουσε τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐπιτιθεμένους.

Εἶναι ὀλοφάνερον ἐκ τῶν πληροφοριῶν, καὶ εἰς τοῦτο συμφωνοῦν

²⁹ Cf. adn. 17.

³⁰ Cf. adn. 22. et 23.

³¹ Cf. adn. 23.

³² Cf. Gyóni, p. 78. sub voce Βακχίνος.

álláspontja, hogy a költemény Mánuelnek az 1150/51-es szerb-magyar hadjáratára vonatkozik.

A II. és III. költemény, mint egyező adataikból kitűnik, egyazon hadjáratról foglalkozik, mégpedig a II. hosszabban, a III., mely 5 soros versszakokra oszlik, röviden, balladai gyorsasággal.

A II. költemény a címe szerint arra az alkalomra készült, mikor Mánuel pusztája megjelenésével réműletbe ejtette a magyar királyt és vérontás nélkül győzelmet aratott. Később is említi, hogy harc nélkül győzött a császár (59). A hadjárat leírására csak hosszú bevezetés után tér rá. Mánuel megjelenik a Dunánál; a parton táborozó magyar király ezt látva félelmében visszafordítja hatalmas seregét, mely «illyr és kelta» szövetségesekkel volt megerősítve. A magyar sereg folyóhoz hasonló, melybe a szövetségesek csapatai mint mellékfolyók torkollanak bele. Szó van a magyar csatarend «mélységben» való felállításáról is (146—161). — Közöl a költemény egy epizódot is: Mánuel még a magyarokkal való találkozás előtt rendezte a hozzá forduló Dese szerb nagyfőúr és vetélytársa hatalmi versengését (276—334) s a szerbekéhez hasonlóan intézte el a dalmáciai egyenetlenkedéseket is (348—

ὅλοι οἱ ἱστοριοδίφαι, ὅτι τὸ ποίημα ἀναφέρεται εἰς τὴν κατὰ τῶν Σερβοὺγγρων ἐκστρατείαν τοῦ Μανουὴλ κατὰ τὸ 1150/51.

Τὸ II. καὶ τὸ III. ποίημα, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν συμφωνουμένων πρὸς ἀλλήλας πληροφοριῶν, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν αὐτὴν ἐκστρατείαν, καὶ δὴ τὸ II. μακροσκελέστερον, ἐνῶ τὸ III. συντομώτερον, ὅπερ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ στροφῶν ἐκ πέντε στίχων.

Τὸ II. ποίημα, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς του, ἐγράφη ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου νίκης τοῦ Μανουὴλ, ὅτε διὰ μόνης τῆς παρουσίας του ἐπροξένησε τὸν πανικὸν εἰς τὸν Οὐγγρον βασιλέα. Καὶ περαιτέρω ἐπίσης ἀναφέρει, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίκησε χωρὶς ἀγῶνος (59). Τὴν περιγραφὴν τῆς ἐκστρατείας ἀρχίζει μόνον μετὰ μακρὸν πρόλογον. Ὁ Μανουὴλ προβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν· βλέπων τοῦτο ὁ παρὰ τὴν ὄχθην στρατοπεδεύων Οὐγγρος βασιλεὺς καὶ φοβηθεὶς στρέφει πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ στράτευμά του, ὅπερ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν συμμάχων «Ἰλλυρῶν καὶ Κελτῶν». Τὸ ποίημα παρομοιάζει τὸ οὐγγρικὸν μὲν στράτευμα πρὸς ποταμὸν, τὰ δὲ συμμαχικὰ στρατεύματα πρὸς παραποτάμους αὐτοῦ. Ἀναφέρει ἐπίσης καὶ τὸ βάθος τῆς παρατάξεως τῶν Οὐγγρων (146—161). — Ἀναφέρει δὲ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον· ὁ Μανουὴλ πρὸ ἀκόμῃ τῆς συναντήσεώς του μετὰ τῶν Οὐγγρων ἐτακτοποίησε τὸ περὶ ἀρχῆς ζήτημα τοῦ Σέρβου ἀρχιζουπάνου Δεσὲ καὶ τοῦ ἀντιπάλου αὐ-

351). — Utána ismét a magyar hadjárat leírása következik. Mánuel jól begyakorolt és felszerelt hadsereggel indult a Dunához (357—359). Itt haragra lobbantotta a magyar király elbizakodottsága (378—381). A Duna mellett szétszórva korhadtt és szúette hajóroncsokat talált s ezekből «egy lehelletével» új hajókat épített (388—409). A hajók már készen állottak, de a magyar vezér nem törődött ezzel bízva a Duna vizében és a zavaros időjárásban. Elbizakodottan beszélt a követekkel, meg akart küzdeni a császárral, de egyszerre elhallgatott, mikor a Duna felől felharsant a támadást jelző kürtszó. Bármennyire is felkészült a harcra, gyorsan békeköveteket küldött a családi kapcsolatokra s közös hitükre hivatkozva (425—462). A császár «fényes» győzelmét s a magyar király «gyávaságát» diadaljel hirdeti (524—526). — Ugyanezt rövidebben összefoglalva még egyszer megtaláljuk (489—495).

A III. költemény is erről a hadjáratról szól. Mikor Mánuel a Dunához vonult és ott találta

τοῦ (276—334), καθὼς ἐπίσης παρομοίως καὶ τὰς εἰς Δαλματίαν ἀνωμαλίας (348—351). — Κατόπιν ἀκολουθεῖ καὶ πάλιν ἡ περιγραφή τῆς κατὰ τῆς Οὐγγαρίας ἐκστρατείας. Ὁ Μανουὴλ ἐξεκίνησε πρὸς τὸν Δούναβιν μετὰ καλῶς γεγυμνασμένον καὶ ὠπλισμένον στρατοῦ (357—359). Ἐνταῦθα ἐπροξένησεν ὀργὴν εἰς αὐτὸν ἡ ὑπεροψία τοῦ Οὐγγρου βασιλέως (378—381). Παρὰ τὸν Δούναβιν εἶρε σαθρὰ καὶ θριπύβρωτα ἀκάτια διεσκορπισμένα, ἀποσπένθεσε ταῦτα καὶ κατόπιν «μετὰ μιᾶς πνοιῆς» κατεσκεύασε καὶ τοιαῦτα (388—409). Τὰ πλοῖα ἦσαν ἑτοιμα, ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἐνδιέφερε τὸν Οὐγγρον στρατηγόν, ὅστις εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ Δουνάβεως καὶ εἰς τὰς τρικυμιώδεις καιρικὰς μεταβολάς. Συνωμίλησε μὲ τοὺς πρέσβεις μὲ ὑπεροψίαν, ἤθελε καὶ ἀγωνισθῆ μὲ τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ ἀποτόμως ἐσωπῆσεν, ὅτε ἤκουσεν τὸν τὴν ἐπίθεσιν σημαίνοντα ἤχον τῆς σάλπιγγος ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Δουνάβεως. Ὅσον καὶ ἂν εἶχε προετοιμασθῇ διὰ τὸν ἀγῶνα, συντόμως ἔστειλε πρέσβεις εἰρήνης, ὑπενθυμίζων τοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς καὶ τὴν κοινὴν πίστιν (425—462). Τὴν «λαμπράν» νίκην τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὴν «δειλίαν» τοῦ Οὐγγρου βασιλέως ἀναφέρει δι' ἐνὸς θριαμβεντικοῦ σημείου (524—526). — Συναντῶμεν τὸ ἴδιον καὶ ἀκόμη μίαν φορὰν (489—495).

Καὶ τὸ III. ἐπίσης ποίημα ἐξιστορεῖ ταύτην τὴν ἐκστρατείαν. Ὅτε ὁ Μανουὴλ προήλασε μεχρὶ τοῦ

a háborúra készülő magyar királyt, megrémítette azt és kényszerítette, hogy akarata ellenére békekötésre hajoljon (címfelirat). A költemény tudósításai majdnem teljesen egyeznek az előbbivel. A magyar király erősen fegyverkezett és készült a harcra, de mikor összecsapásra került volna a sor, «eldobta kardját» (1—3). A Dunában bízva visszautasította Mánuel békés szándékát, de mikor meglátta a folyón a császár hajóhadát, tüstént békekövetséget küldött. Bátorságát növelte a viharos időjárás is; nem számított arra, hogy Mánuel képes lesz hajóhadat építeni (6—13). A Duna, a magyarok «vizi bástyája» azonban nem akadály Mánuelnek (16—21). A király csak akkor retten meg, mikor felharsan a kürtök harci riadója (27, 34). Közli a költemény a magyar király esküjét, hogy nem szegi meg a szerződést, nem bontja fel a megegyezést (52—56). — Végül található itt egy érdekes epizód is. Mikor a magyar király visszatérőben volt, éneket hallott, mely Mánuel a magyarok megmentőjének nevezte. A király haragra lobbant és megkorbácsoltatta a dalt éneklő nőket (77—81).

Δουνάβεως καὶ συνήντησε ἐκεῖ τὸν πρὸς πόλεμον ἑτοιμον Οὐγγρον βασιλέα, κατεφόβησε τοῦτον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ συνάψῃ εἰρήνην παρὰ τὴν θέλησίν του (τίτλος). Αἱ πληροφορίαι τοῦ ποιήματος σχεδὸν τελείως συμφωνοῦν μὲ τὰς τοιαύτας τοῦ προηγουμένου ποιήματος. Ὁ Οὐγγρος βασιλεὺς εἶχεν τελείως ἐξοπλισθῆ καὶ προετοιμασθῆ διὰ τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ἡ στιγμὴ τῆς συγκρούσεως, «ἔρριψε τὸ ξίφος του» (1—3). Ἐχὼν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Δούναβιν ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις εἰρήνης τοῦ Μανουήλ, ἀλλ' ὅτε ἀντίκρουσε τὸν στόλον τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸν ποταμόν, ἀμέσως ἔστειλε ἐπιτροπὴν εἰρήνης. Εἶχεν αὐξήσει ἐπίσης τὴν τὸλμην του ἢ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ καὶ δὲν ὑπέλόγισεν, ὅτι ὁ Μανουήλ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατασκευάσῃ στόλον (6—13). Ὁ Δούναβις ὅμως, ὁ «ὥγρὸς πόντος» τῶν Οὐγγρων, δὲν ἐστάθη ἐμπόδιον εἰς τὸν Μανουήλ (16—21). Ὁ βασιλεὺς τότε μόνον κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ, ὅτε ἠκούσθη ἡ πολεμικὴ ἰαχὴ τοῦ σαλπύγγος (27, 34). Ἀναφέρει ἐπίσης τὸ ποίημα, ὅτι ὁ Οὐγγρος βασιλεὺς δὲν θὰ παραβῇ τὸν ὅρκον του καὶ δὲν θὰ καταλύσῃ τὴν συμφωνίαν (52—56). — Ἐν τέλει ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ ποίημα καὶ ἐν ἀκόμῃ ἐνδιάφερον ἐπεισόδιον. Ὁ Οὐγγρος βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του διερχόμενος διὰ τινος χωρίου ἤκουσεν ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ἀνόμαζε τὸν Μανουήλ σωτῆρα τῶν Οὐγγρων. Ὁ βασιλεὺς ἐξοργισθεὶς διέταξε νὰ μαστιγώ-

Mindenekelőtt a két epizódot vegyük vizsgálat alá. A II. költemény epizódja Kinnamosnál a 113. lapon olvasható, tehát még 1151-ben történt. A III. költemény epizódja viszont máshol nem maradt fenn. Azonban mégsem valószínű, hogy ekkor történt volna, hiszen Mánuel ez alkalommal nem is lépett magyar területre. Valószínű, hogy egy későbbi eseményt vont bele a szerző ebbe a költeménybe: 1164-ben fogadták Mánuelet hosszánával a Szerémségben.³³

A költemények többi tudósítása, amellet, hogy megerősíti Kinnamos közlését,³⁴ mely erről a hadjáratról a költeményeken kívül egyedüli forrásunk, néhány adattal bővíti és színezi is azt. A csapatoknak folyóhoz és mellékfolyókhoz való hasonlítását valószínűleg rendezett sereg látása váltotta ki.³⁵ A költemények a

σουν τὰς γυναίκας τὰς ψαλλούσας τὸ ᾄσμα τοῦτο (77—81).

Πρὸ παντὸς ἂς ἐξετάσωμεν τὰ δύο ἐπεισόδια. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ II. ποιήματος δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν καὶ εἰς τὴν 113. σελίδα τοῦ Κιννάμον, δηλονότι συνέβη τοῦτο κατὰ τὸ 1151. Τὸ ἐπεισόδιον ὅμως τοῦ III. ποιήματος δὲν συναντᾶται ἀλλαχοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον, ὅτι δηλαδὴ τότε συνέβη τοῦτο, διότι ὁ Μανουὴλ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ οὐδόλως ἐπάτησεν εἰς οὐγγαϊκὸν ἔδαφος. Εἶναι πιθανόν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀναμειγνύει εἰς τὸ ποίημά του γεγονὸς, τὸ 1164 ὅπερ συνέβη ἀργότερον· τὸ 1164 ὅπερ δέχθησαν τὸν Μανουὴλ εἰς τὸ Σίρμιον ψάλλοντες τὸ ὠσαννὰ.³³

Αἱ λοιπαὶ πληροφορίαι τῶν ποιημάτων ἐκτὸς τοῦ, ὅτι ἐπιβεβαιώνουν τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ Κιννάμον,³⁴ ὅστις παρέχει τὴν μόνην ἐκτὸς τῶν ποιημάτων τούτων πηγὴν περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, καθιστοῦν ἐκτενεστεράς καὶ χρωματίζουν ταύτας. Ἡ παρομοίωσις τῶν στρατευμάτων πρὸς ποταμὸν καὶ παραποτάμους ἐγένετο πιθανὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς

³³ Cf. Kinnamos p. 221.

³⁴ Kinnamos, pp. 119—120 : βασιλεὺς δὲ Ἰατζᾶν τῶν Παϊόνων ὄνῃα τοῖς φθάσασιν ὠδίνοντα ἐξαπινάως ταῖς Παριστροῖς ἐπιτεθήσεσθαι πόλει διανοεῖσθαι μαθάν, προφθάειν ἡπείγετο τὴν ἐγχείρησιν. καὶ δὴ πρὸς ταῖς τοῦ Ἰστρου καὶ πάλιν ὄχθαις ἢ τάχους εἶχε γενόμενος ἀντεκάθητο τῷ Οὐννικῷ ἐπὶ θάτερα ἐνεστρατοπεδεύμεν καὶ αὐτῷ. μέχρι μὲν οὖν τιος οὐδέτερον χειρὼν ἄρχειν ἤθελον, ἄλλως τε καὶ νεῶν οὕτω Ῥωμαῖοις ἐν τῷ τέως παρουσῶν. ἐπεὶ δὲ ἡμέραις τισὶν ὕστερον Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν παρόντων ναυπηγησάμενοι ἀκάτια οὐ πλείστα καθειλκυσαν εἰς τὸν ποταμόν. γνοὺς τὰ πρᾶσσόμενα τῶν Παϊόνων ὁ ὀψὲς δεῖσας τε, ὅπερ ἔφην, μὴ καὶ δεῦτερον ἡτυχηκὼς περὶ αὐτοῦ κινδυνεύσῃ τῇ ἀρχῇ, ἐπὶ συμβάσει καὶ πάλιν ἐχώρει. πρὸς βίβας τε πέμψας ἡτεῖτο χιλιᾶσιν οὐ πλέον δέκα ζημιωθέν τὸ Οὐννικόν, τὴν ἄλλην τῶν αἰχμαλώτων πληθὺν ἀπολαμβάνειν αὐτῷ. οὕτω γὰρ φίλα διὰ βίον Ῥωμαῖοις φρονήσῃν ἔλεγε καὶ ἐν ὑποσπόνδοις τετάξεσθαι αἰῶνα τὸν πάντα. ἐπὶ τούτοις οὖν τῆς εἰρήνης τελεσθείσης ἐκείθεν ὁ Ῥωμαίων ἀνεξέγνων στρατός.

³⁵ Cf. Gyóni, p. 66.

hajóhad hiányán kívül a viharos időjárással is megokolják azt, hogy a két sereg a Duna két partjáról hosszabb ideig farkasszemet nézett egymással. Elárulják, hogy Mánuel már a harc elején hajlandó lett volna békekötésre, tehát előbb, mint II. Géza. A III. költemény részlete-sebben leírja a magyar király esküjét, mint Kinnamos s közli a magyar békekövetség indokait is. A többi tudósítás egyezik Kinnamoséval.

Hogy a III. költemény és Kinnamos idézett tudósítása ugyanarra a hadjáratra vonatkozik, már Chalandon is megállapította.³⁶ Tévedett azonban abban, hogy a hadjárat idejét 1152-re tette. Ugyanebbe a hibába esett Hodinka is.³⁷ Moravcsik Gyula Kinnamos tudósítását 1153-ra datálja.³⁸ A többi kutató helyesen állapítja meg, hogy ez a hadjárat 1154-ben volt. Pauler meg is okolja állítása helyességét³⁹ azzal érvelve, hogy Kinnamos, aki általában véve szigorúan ragaszkodik a chronológiai sorrendhez, Mánuelnek ezt a hadjáratát II. Rogerius-

ὄψεως τακτικοῦ στρατοῦ παρατεταγμένον εἰς μακρὰς σειράς.³⁵ Τὰ ποιήματα αἰτιολογοῦν τὴν ἐπὶ μακρὸν παθητικὴν στάσιν τῶν στρατευμάτων εὐρισκομένων εἰς τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ Δουνάβεως ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἐλλείψεως στόλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀσταθοῦς καιρικῆς μεταβολῆς. Προδίδουν, ὅτι ὁ Μανουὴλ ἦτο ἑτοιμος δι' εἰρήνην εἰς τὴν ἀρχὴν ἤδη τοῦ ἀγῶνος, πρότερον λοιπὸν ἢ ὁ Γεῖζας ὁ Β'. Τὸ III ποίημα περιγράφει λεπτομερέστερον τὸν ὄρκον τοῦ Οὐγγρου βασιλέως ἢ ὁ Κίνναμος καὶ ἀναφέρει ἐπίσης καὶ τὸ ἐλατήριον τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιτροπῆς εἰρήνης. Αἱ λοιπαὶ πληροφορίαι συμφωνοῦν πρὸς τὰς τοῦ Κιννάμου τοιαύτας.

Ἦδη καὶ ὁ Chalandon ἐξηκρίβωσεν, ὅτι τὸ III. ποίημα καὶ αἱ πληροφορίαι τοῦ Κιννάμου, εἰς τὰς ὁποίας παρεπέμψαμεν, ἀναφέρονται εἰς τὴν αὐτὴν ἐκστρατείαν.³⁶ Ἡπατήθη ὁμως εἰς τό, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐγένετο τὸ 1152. Εἰς τὸ αὐτὸ λάθος ἔπεσεν καὶ ὁ Hodinka.³⁷ Ὁ Ἰούλιος Moravcsik χρονολογεῖ τὴν πληροφορίαν τοῦ Κιννάμου διὰ τὸ ἔτος 1153.³⁸ Οἱ λοιποὶ ἱστοριοδίφαι ὁρθῶς λέγουν, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐγένετο τὸ 1154. Ὁ Pauler αἰτιολογεῖ τὴν ὁρθότητα τῆς γνώμης του λέγων,³⁹ ὅτι ὁ Κίνναμος, ὅστις αὐστηρῶς τηρεῖ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν, θέτει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ

³⁶ Op. cit. p. 408.

³⁷ Op. cit. p. 223.

³⁸ Moravcsik, p. 191.

³⁹ Op. cit. p. 494. adn. 480.

nak 1154 elején bekövetkezett halála után beszéli el.⁴⁰

Ama tudósításokon kívül, amelyeket másutt nem találunk meg, s amelyek a forrásanyag meglehetősen hézagos volta miatt semmiesetre sem tarthatók érdektelennek, a költemények legfőbb értéke abban rejlik, hogy Kinnamos adatainak helyességét minden esetben igazolják.

*Μανουήλ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Roger τοῦ Β' εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1154.*⁴⁰

Ἡ μεγίστη σημασία τῶν ποιημάτων συνίσταται ὅχι μόνον εἰς τό, ὅτι μᾶς παρέχουν πληροφορίας, αἱ δὲν ἀνευρίσκονται ἀλλαχοῦ καὶ αἰτινες λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἀφθόνων πηγῶν δὲν εἶναι ἀνάξιοι λόγον, ἀλλὰ καὶ εἰς τό, ὅτι πάντοτε ἐπιβεβαιώνουν τὴν ὁρθότητα τῶν πληροφοριῶν τοῦ Κιννάμου.

⁴⁰ Cf. Kap-Herr, op. cit. p. 137.

I.

Εἰς τὸν αὐτὸν <αὐτοκράτορα>, ὅτε ἐμονομάχησε
μετὰ τοῦ παλαμναίου Σέρβου.

Ὁ Τάρας ἐκταράττεται καὶ δυσωπεῖ καὶ λέγει·
«ἐτάραξας τὰ ῥεῖθρά μου, νεκρῶν ἐγέμισάς με,
ἐξέξεσεν ἡ κόλπη μου, τὸ ῥεῦμά μου στενοῦται·
κράτει, πορφυροβλάστητε, τὸ ῥεῦμα τοῦ θυμοῦ σου.»

5 Ὁ Σάβας ἱκετεύει σε, κλάδε σεπτῆς πορφύρας·
«ἀρχοῦσί σοι τὰ πτώματα τῶν Σέρβων καὶ τῶν Οὔγκρων·
ὁ τῶν αἱμάτων ποταμὸς βάπτει τὰ ῥεῦματά μου.»

Εἰς τῆς Σερβίας τὸν βουνὸν τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον
τὰς κέδρους ἐπυρπόλησεν ἡ φλόξ ἡ τοῦ θυμοῦ σου,
10 καὶ πᾶς ἐκεῖνος ὁ βουνὸς ἐκάπνιζεν ὁ μέγας
ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς πολλῆς ὀργῆς σου.

Ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψας τῶν Σέρβων, αὐτοκράτορ,
καὶ τρόμος κατεσπάραξε τὴν ἅπασαν Σερβίαν
ἐκ τοῦ σεισμοῦ τοῦ κράτους σου καὶ τοῦ πολλοῦ σου φόβου

15 καὶ τῆς κρατίστης σου χειρὸς καὶ τῆς φορικτῆς ἀνδρείας.

Μέσον Σερβίας ἐπηξας τῆς κόρης τοὺς πασσάλους
καὶ πᾶσαν ἐπεσάλευσας τὴν χώραν τῆς Σερβίας
καὶ τοῖς πασσάλοις τῶν βελῶν κατέτρωσας τοὺς Σέρβους.

M = cod. Venetus-Marcianus gr. XI. 22 (s. XIII.) fol. 38^v.

A = cod. Ambrosianus gr. 592 [O 94 sup] (s. XV.) fol. 31^r—32^v.

E cod. M ed. G. M. Thomas, Gelehrte Anzeigen der k. bayer. Akad. d. Wiss. 36 (1853) p. 541, 543. et E. Miller, Recueil des historiens des croisades. Historiens grecs II. Paris 1881. p. 763. In linguam Germanicam transtulit Thomas pp. 542, 544. Mentionem huius poematis om. Mingarelli.

Tit.: αὐτὸν M αὐτοκράτορα add. A.

3 ἐξέξεσεν correxi ἐξώξεσεν M Thomas ἐξώωσεν A ἐξώχεσεν Miller στενοῦται] στεροῦται ex στεροῦμαι corr. A. 4 ῥεῦμα] βλέμα A. 6—7 signum citationis om. Thomas et Miller. 16—18 om. A.

Ἀπέλυσας τὰς ἀστραπὰς τῆς δόξης σου μακρόθεν,
 20 μυρίας μόνος ἔτρεψας δυνάμεις ἐναντίας
 καὶ τὸν Σατάν τὸν ἰσχυρὸν ἀνεῖλες αὐτοχείρως.
 Τίς ἀριθμήσει, Κομνηνέ, τὸ κράτος τῶν χειρῶν σου;
 χιλίους εἰς ἐδίωξας, κατέβαλες μυρίους
 καὶ τέλος καθυπέταξας τοῦ κράλη τὸν στρατάρχην.
 25 Εἶδετε, Σέρβοι, Κομνηνόν, εἶδετε βασιλέα,
 ἡκούσατε βρυχήματα βασιλικά, ζουπάνοι·
 ἔ λέων Βουκολέοντος μεγαλοπαλατίτης,
 ἔ λέων μέγας βασιλεύς, ἔ σκύμνος τῆς πορφύρας,
 ὁ μόνοις τοῖς βρυχήμασι νικῶν τοὺς ἀντιπάλους.

22 ἀριθμίσει A. cf. De. 8, 17; Sir. 18, 5. 23 χιλίους A. cf. De.
 32, 30; Jos. 23, 10. 24 στρατάρχον Thomas. 27 ἔ] αἰ A. μεγαλοπαλατίτης
 Miller. 28 ἔ... ἔ] αἰ... αἰ A. 29 βρυχήμασιν Thomas.

II.

Ἄτερος λόγος εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅτε ἐκ
μόνης τῆς αὐτοῦ ἐπιστασίας κατέπληξε τὸν κράλην
καὶ νίκην ἤρην ἀναίμακτον.

Ἄν ἐλεπτόνθης, κάλαμε, ποτὲ πρὸς στιχοργίαν,
ἄρτι λεπτύνου μάλιστα πρὸς νέαν ὕμνωδιαν·
ἂν ὀξυγράφον κάλαμος ἐγένον γραμματέως,
ἀρτίως ὀξυγράφησον τὰ τῆς ἡμέρας, γλῶττα·
5 πρὸς δὲ καὶ καλλιγράφησον, ἂν ὅλως ἐτεχνώθης,
ἂν οὐ ναρκώντων κίνησιν ὁ νοῦς κεκίνησαί μοι
καὶ μένης ἀνεκλάλητος καὶ κράζης ἐκ βαθέων,
ῥῆξον τῆς νάρκης τὰ δεσμὰ καὶ τὴν σιγὴν ἀπόθου
καὶ περιτράνω καὶ λαμπρῶς μετὰ κραυγῆς ἐκλάλει,
10 ὅσα καὶ πρὶν ὁ βασιλεὺς καὶ ψαλμωδὸς ἐξύμνει
πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν καὶ κραταῖον ἐν μάχαις
κραυγάζων· εὐφρανθήσεται καρδία βασιλέως
ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου τῷ τερατορρηθέντι
καὶ τῷ μεγαλορρήματι τῆς ἀναιμάκτου νίκης,
15 τῷ νῦν φημιζομένῳ σου καινοπρεπεῖ τροπαίῳ,
δι' ἧς ἐπλάκη στέφανος αὐτῷ δικαιοσύνης,
καὶ δόξης περιβόλαιον ἐντίμως ἐξυφάνθη
οὐκ ἐκ μελαίνης ἐρυθρᾶς πολεμικῆς μαχαίρας,
ἀλλ' ἐκ φαιδρᾶς, ἀλλ' ἐκ λαμπρᾶς καὶ τηλανοῦς εἰρήνης

M fol. 12^r—15^v.

Versus 1—2, 146—170, 216—220, 251—253, 285—306, 316—334, 348—358,
378—381, 402—409, 425—469, 489—494, 523—529 falsis numeris notatos ed.
E. Miller, Recueil des historiens des croisades. Historiens grecs II. Paris 1881.
p. 748—752. Tit. et vss. 1—2 ed. Mingarelli p. 463.

Tit. ἤρην Miller. 1 cf. Psellos, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη* V. 303. 3 cf.
Ps. 44, 1. 5 καλλιγράφησον M. 7 cf. Ps. 129, 1. 11 cf. Sir. 46, 1.
12 cf. Ps. 20, 2; Act. 2, 26. 16 cf. Is. 28, 5; Tim. 4, 8.

20 ἐκ τῶν ὥραίων σου ποδῶν εὐαγγελιζομένης.
 ἂν τις οὐκ ἀποκρύπτεται τῆς θέρμης τοῦ φωσφόρου,
 ἂν ταύτης ἐπαισθάνωνται τὰ πεφυκότα πάσχειν,
 καὶ σὺ τῆς ἐκπυρώσεως αἰσθάνθητι, καρδιά.
 ἰδοὺ γὰρ ἐνεδήμησεν ὁ γίγας ὁ χρυσάκτις,
 25 ἰδοὺ τὰ σέλα τὰ χρυσᾶ κυκλοτερῶς προπέμπει.
 λοιπὸν ἀναθερμάνθητι καὶ σκίρτησον, καρδιά,
 καὶ σφύζε τοῖς κινήμασι καὶ τοῖς ἐξάλμασί σου
 καὶ τέλει τὴν προσκύνησιν ἀπὸ τῶν ἔνδον σπλάγχχνων.
 στόμα, πλατύνθητι, στενόν, ἄρον φωνὴν ὁ λάρυγξ,
 30 καὶ σὺ δοχεῖον πνεύματος, θώραξ, εὐρύνθητί μοι,
 σύναγε πνεῦμα, φώναζε, ναὶ λάλει περιτράνω·
 ἡμέρα πανηγύρεως, ἡμέρα χαρμοσύνης,
 καιρὸς πανδήμου τελετῆς, ναὶ συντελεῖτε πάντα,
 ναὶ συμπληροῦτε τὸν εἰρμόν καὶ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου
 35 καὶ τὴν κοσμοσωτήριον αἰνεῖτε θυμηδία,
 ἦν ὁ κρατῶν ὑψήπλωσεν ἐπὶ τὸν ἔσω κόσμον.
 εἰ γε κυρίως λέγεται καὶ νοητός τις κόσμος
 καὶ συμπληρῶν τὰ λογικὰ νοῦς καὶ ψυχὴ καὶ λόγος,
 δι' αὐτὴν καὶ τοῦτο γέγονε τὸ σύγκριμα τοῦ κόσμου,
 40 καὶ σύστημα τετράστοιχον καὶ σύνθετον συνέστη,
 εἰ βούλει δέ, λογίζου μοι καὶ κόσμον τοὺς τελούντας
 ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ σιδηροῦ σου κράτους·
 ῥάβδος καὶ γὰρ ἡ σιδηρᾶ τὸ κράτος τῆς ἀρχῆς σου
 τὸ πάντα σκληροτράχηλον λαὸν ἐθνῶν ποιμαῖνον·
 45 ὡς ῥάβδος τῆς ἐδνύτητος ἡμῖν τοῖς ὑπηκόοις
 ἡ ῥάβδος τῆς πανσέπτου σου κρατίστης βασιλείας.
 ναὶ ναὶ συνερανίζεσθε κοινῶς τὴν ἐδνυμίαν,
 μετάδοτε καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις,
 ὅσαι περὶ τὴν αἰσθησιν ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις
 50 καὶ περὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν αἰσθητῶν τελεῖτε.
 εἰ γὰρ σκοπεῖν θελήσει τις καὶ συνιδεῖν, ὥς δέοι,
 καὶ μετὰ λόγου καὶ φρενὸς καὶ κατηκριβωμένως,
 πολλὴν εὐρήσει χαρμονὴν καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις

[12^v]

20 cf. Sir. 26, 18. 21 cf. Ps. 18, 7. 27 cf. Michael, Regel 133, 2.
 29 cf. I. Reg. 2, 1; Ps. 34, 21; 80, 10. 32 cf. Hos. 9, 5; Diogenes, Regel
 305, 19—20. 33 συντελεῖται M. cf. Mc. 13, 4. 34 συμπληροῦται M.
 43 ῥαῦδος M. 43—44 cf. Ps. 2, 9; Apc. 2, 27; 12, 5; 19, 15; Mich. 7, 14; Is.
 9, 4. 45 ῥαῦδος M. 46 ῥαῦδος M. 45—46 cf. Ps. 44, 6; Hbr. 1, 8.
 47 συνερανίζεσθε ex συνερανίζεσθαι corr. M.

- καὶ πάσας ταύτας ὄφεται συμπεριχορευούσας
 55 καὶ νέον ἄσμα μετ' ὥδῃς σὺν ἐπωδῶ κροτούσας.
 ὁ δ' ἐπωδὸς ὁ τῆς ὥδῃς καὶ τοῦ θνῆμου τὸ μέλος
 ὧ Σολομὼν ὀψίγονε' κύκλοις ἐν πρώτοις ἄδει,
 ἐν δὲ τῶν κύκλων ταῖς τροπαῖς καὶ ταῖς παλινωδίαις
 τὸ τέλος ἀποδίδωσι 'δίχα νικῶν πολέμον'.
- 60 τὸ δ' ἄσμα καταλέγει σοι τὸ θαῦμα τὸ τῆς νίκης,
 αἰτίαν τε παρίστησι καὶ τρόπον τοῦ τροπαίου,
 ἃ καθ' εἰρμόν, ὡς γέγονεν, ὁ λόγος παραστήσει.
 ἀλλ' ὅπως τῶν αἰσθήσεων ἐκάστη συγχορεύει
 καὶ πόσον ἐπιγέγηθε καὶ πόσον ἐπιχαίρει
- 65 τοῖς ἐπιβατηρίοις σου καὶ τοῖς ἐπεισοδίοις,
 πρῶτον ἐπισκεψώμεθα, καὶ δὴ καὶ σκοπητέον,
 ἀλλὰ μὴ μόνον τεχνικῶς, ἀλλὰ καὶ φιλαλήθως.
 οὐ γὰρ κολακικώτερον ἀπτόμεθα τοῦ λόγου,
 ἢ οὕτως ἐπανξήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς νίκης
- 70 ἐντέχνους πιθανότησι ῥητορικῆς μεθόδου.
 μᾶλλον μὲν οὖν εἰς αὔξησιν καὶ μόρφωσιν τοῦ λόγου
 τὴν δόξαν προσλαμβάνομεν τῶν σῶν κατορθωμάτων,
 τὴν αὐτοκήρυκτον ἡγῆν τὴν μέχρι τῶν περάτων,
 τὴν ἄχρη καὶ τῶν νεφελῶν ἀφικνουμένην γλῶτταν.
- 75 λοιπὸν μοι πύλας ἱερὰς τῆς ἀκοῆς πετάσας
 ὁ κλάδος ὁ περικαλλῆς, ὁ πεπορφυρωμένος,
 ὅρα συνεπαιρόμενον τοῖς προτερήμασί σου
 καὶ συνυπογραφόμενον εἰς κάλλος μοι τὸν λόγον.
 ἡ πρώτη τῶν αἰσθήσεων, τὴν ὀπτικήν δὲ λέγω,
- 80 ὁρῶσα τὰς ἀκτῖνας σου φαιδρὰς λελευκασμένας
 ἀτρέμα πῶς ἐμπέπηγε τοῖς σελαγήμασί σου
 καὶ τέθηπε καὶ θέλγεται τοῖς ἁμαρύγμασί σου
 ἀποσπωμένη μηδαμῶς ἐκ τῶν μαρμαρυγῶν σου·
 οὐ γὰρ πυρσεύεις, ὡς τὸ πρῖν, οὐδὲ σπινθηρακίζεις,
- 85 οὐδὲ δοκεῖς αἱματωπὸς ἀπὸ θνέλλης λύθραν,
 ὡς ἄρτι τὸν ὀρίζοντα φωσφόρος ὑπερκύπτων
 καὶ τὴν ἀχλὺν τὴν ἐκ τῆς γῆς συνέλκων ταῖς ἀκτῖσι
 καὶ ζόφον ἐπισπώμενος ἐξ ἀερίου ζόφου
 κἀντεῦθεν ἐξ ἀναφορᾶς ἀτμῶν τεθολωμένον
- 90 τὸ σέλας τὸ λευκοφανὲς δεικνύων αἱματῶδες,
 ὅτε καὶ φοβερώτερος ἐωθινὸς ἰδέσθαι,

- οὐχ' οὕτως ἄρτι σελαγεῖς, οὐχ' οὕτω καταλάμπεις,
 ἀλλὰ λαμπρῶς, ἀλλ' ἀμιγῶς, ἀλλὰ καθαρωτάτως,
 οὐδὲν ἐπισυρόμενος ἐξ Ἄρεος ἀμόρφον
 95 καὶ μολυσμοῦ πολεμικοῦ καὶ μέλανος σιδήρου,
 ἀλλὰ φαιδρός, ἀλλ' εὐανθής, ἀλλ' ἐκλελευκασμένος·
 οἷος μεσημβρινώτερος ὁ γίγας καθορᾶται
 ὑπερεκβὰς τοὺς ἀμανροὺς καὶ τοὺς προσγεῖους τόπους
 καὶ κονφισθεῖς ἐκ τῶν ἀτμῶν τῶν κατεξοφωμένων,
 100 τοιοῦτο ἄρτι φαίη μοι, φωτάρχης λευκοχίτων
 λαμπρὸν ἀναβαλλόμενος ἀπὸ τροπαίου φάρος
 καὶ σελαγῶν κυκλοτερῶς ἐξ ἄκρων ὕψωμάτων.
 λοιπὸν σοι καὶ τὸ τροπαῖον τῆς ἀναιμάκτου νίκης
 ἐξόχως ὑψηλότερον τῶν ἄλλων σου τροπαίων·
 105 τῆς νίκης ταύτης τῆς καινῆς ἀκρότατος εἰ λόφος,
 ὑπὲρ ποσὸν τὸ μέγεθος· εἰ δέ τις ἀντιλέγοι
 καὶ πως ἀντιπαρίστησιν, ὁ λόγος παραστήσῃ.
 φοικτὸν ἐν μάχῃ συμπλοκῇ καὶ τοῦ σιδήρου φόφος
 καὶ σάλπιγξ ἀλαλάζουσα τὸν ἦχον τοῦ θανάτου·
 110 τῶν φαλαγγῶν ὁ θόρυβος, ἡ προσβολὴ τῶν ὅπλων
 ἐξίστησι τοὺς λογισμούς, σαλεύει τὰς καρδίας.
 τῶν ἵπποτων ὁ κρημνισμὸς φοικωδεστέρως ἔχει,
 χεῖρον ἀποτυμπανισμὸς, ἀπαίσιος ἡ θέα.
 ὁ γοῦν ἐν τούτοις ἰσχυρός, ὁ γοῦν κρατῶν ἐν ὅπλοις
 115 καὶ τῶν ἐχθρῶν ὑπερτερῶν καὶ κατὰ νότον βάλλων
 ναὶ νικητῆς ἂν λέγοιτο, ναὶ κράτιστος ἐν μάχαις,
 ναὶ φοβερός, ναὶ φανερός ἐξ ἔργων τροπαιοῦχος,
 ἀλλ' ὅμως ἔχει γέμονσαν τοῦ λύθρου τὴν παλάμην,
 ἀλλὰ τὸ ξίφος ἐρυνθρόν, ἀλλὰ τὸ δόρυ στάζον·
 120 κἂν αἷμα στόμωμα φρενὸς ἀνδρὸς ἀρειμανίου,
 ἀλλ' ἔχει καὶ τι ῥύπασμα καὶ φόβητρον ἡ θέα,
 καὶ μάλιστα τοῖς ἀστικοῖς δυσθέατον τὸ μῦσος
 μηδὲ πρὸς ξίφος καθαρὸν τολμῶσιν ἀντιβλέπειν,
 μηδὲ πρὸς τὴν ἀστράπτουσαν μαρμαρυγὴν τῆς λόγχης·
 125 οἷος αὐτὸς μικρόφυχος καὶ μένων ἐν δεμνίοις,
 ὁ καὶ πρὸς τὴν ὑπόμνησιν τῶν ὀνομάτων φρίττων
 καὶ τρέμων καὶ πρὸς μάχαιραν καλάμων τεθηγμένην.
 ἔτι καὶ κεκολῶβεται τοῦ νικητοῦ τὸ κράτος,

[13^r]

111 cf. Hab. 2, 16; Ἑλληνικὸν ποίημα περὶ τῆς μάχης τῆς Βάρνης, ed. Moravcsik vs. 263. 115 cf. Jos. 11, 11. 126—127 cf. Ἑλληνικὸν ποίημα περὶ τῆς μάχης τῆς Βάρνης vs. 205.

- ἂν τοὺς ἐχθροὺς ὑπερνικᾷ συναντιτεταγμένους
 130 μετὰ χειρὸς καὶ συμβολῆς καὶ δόρατος καὶ σπάθης.
 ἡ γὰρ ἀντιπαλάμωσις καὶ τόλμα καὶ θρασύτης
 τὸν τῆς ταινίας τένοντα τῆς νίκης κατασπῶσιν,
 ὥσπερ ἐν τοῖς ὑποσπασμοῖς αἱ θέσεις τῶν χωρίων
 ὑφέσεις ἐπιδέχονται τοῦ σχοιτισμοῦ πολλάκις
 135 ὑποσπωμένων τῶν ἐγγὺς κειμένων ὀρισμάτων
 καὶ τῶν νικῶντων ἔστιν οὗ τινων καταπιπτόντων
 ἐκ τῶν βολῶν καὶ προσβολῶν καὶ τῶν συνωθισμάτων.
 τὸ δὲ μὴδ' ἀντιτάξασθαι, μὴδ' ὅλως ἀντιβλέπειν,
 μὴδ' ἀντιπαλαμῆσασθαι, μὴδ' ἀντικρὺ κἂν στήναι,
 140 μὴδ' ἄραι σπάθην καὶ παλτὸν καὶ πέλεκυν καὶ δόρυ
 ἄνδρα τῷ πλήθει τῆς αἰχμῆς θαρροῦντα καὶ τῆς ἵππου
 πρὸς μάχην ἐμπαράσκειον καὶ προγεγυμνασμένον
 ἐπὶ τοσοῦτον ἔμφροντιν καὶ μεμελετημένον,
 ὅποιαν ὑπογράφει σοι καὶ μαρτυρεῖ τὴν νίκην,
 145 ὁκνῶ καὶ γράφειν ὥς σαφές καὶ προόδηλον τοῖς πᾶσιν.
 ἅμα γὰρ ἔφθης ὁ πτηνός, ἐπέστης, ἐπεφάνης,
 εἶδέ σε μέγας ποταμὸς Δανουβικῶν ὑδάτων,
 ἐπέγνω σε σκηνοῦμενος καὶ κοράλης ἐν ταῖς ὄχθαις,
 καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος ἀνέστρεψεν ὀπίσω
 150 μὴ φέρων τὴν ἐπίβασιν τῶν φοβερῶν ἰχνῶν σου.
 ἄλλος γὰρ ἦν τις ποταμὸς ὁ Παννονίας ἄρχων
 καὶ ρεῦμα δὲ τὸ στρατεύμα Παιόνων ἐμιμεῖτο,
 καὶ τὸ βαθὺ τῶν φαλαγγῶν καὶ τὸ μυρίον πλῆθος
 πέλαγος ἦν αὐτόχρομα μὴ περιγεγραμμένον.
 155 ἀλλ' ὁ τοσοῦτοις ρεύμασιν Ἰλλυρικοῖς πλημμύρων
 καὶ Σκυθικοῖς καὶ Κελτικοῖς τὸν κόλπον ἐμπλατύνων
 ταῖς ἐγγειτόνων ἐκροαῖς ταῖς ἀπὸ τῶν συμμάχων,
 καταμαθὼν τὸ κράτος σου προσβάλλειν ἤδη μέλλον
 ἀνεχαιτίσθη τῆς ὁρμῆς, ἀπέστρεψε τὴν ὄψιν
 160 μετὰ τοσοῦτου ρεύματος μυρίων στρατευμάτων
 τὴν ἐναντίαν ἄνωθεν φορὰν ἐπανατρέχων.
 τοιοῦτόν σοι τὸν λίβανον τῆς νίκης κατοπτεῖω
 ὑψώμασιν ἐρίζοντα καὶ τόποις αἰθερίοις,
 ὑπερφεύεις τὰς κέδρους δὲ καὶ τὰς ἀναδενδράδας·
 165 οὕτω λευκὸν τὸ τρόπαιον καὶ τὸ στρατήγημά σου,

137 συνωθησμάτων M. 147 Δανουβικῶν M Miller. 147, 149 cf. Ps.
 113, 3; Michael, Regel 131, 9—12. 150 cf. Jos. 1, 3. 153 καὶ τῶν φαλάγγων
 τὸ βαθὺ Miller. 164 cf. Ps. 79, 11.

- λευκός ἐστί σοι θυρεός, λευκός ἐστί σοι θώραξ,
 ἡ στυλβηδὼν τῆς σπάθης σου χιὼνος λαμπροτέρα,
 τὸ κρᾶνος ὥσπερ κάτοπτρον ἀντανακλᾷ τὰς ὄψεις.
 ἐν τούτοις ἐπαγάζεται τῆς ὀπτικῆς τὸ πνεῦμα
 170 καὶ βλέπει σου τὰ φάρεα κατακτινοβολοῦντα
 καὶ τούτοις ἐμφιλοχωρεῖ καὶ πῆγνυσι τὰς κόρας
 καὶ τούτων οὐκ ἀφίσταται, κἂν ἀποσπᾷ τις βία,
 ὥς ἔγωγε πηγάζοντα τὰ σέλα καθορῶν σε
 καὶ πάντα περιλάμποντα τῇ χύσει τῶν ἀκτίνων
 175 ἐρωτικόν τι πέπονθα καὶ καθ' αὐτὸν ἡρέμα
 ἐν ἀλαλήτοις ῥήμασιν ὑπεφθεγγόμην ταῦτα·
 ἴμονάρχα, μονοκράτορ μου καὶ μόνη καταλύτα
 τῶν πρὶν μεγάλων ἀρχηγῶν καὶ πρὸ τοῦ φυσάντων σε,
 τιμῶ τὴν λευκοχίτωνά σου καὶ καθαρὰν σου νίκην,
 180 καταφιλῶ τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὸν ἱματισμὸν σου,
 φιλῶ σου καὶ τὸ πέδιλον, οὐ γὰρ ἡρῶνθωταί σοι,
 οὐδ' ἔχει τι μελάντερον ἐπιβαρὲν ἐκ λύθρου,
 ὑπὲρ τὰ στέφη τὰ λοιπὰ τὰ κατηρυθρωμένα
 τὸ στέφος ταύτης προσκυνῶ τῆς ἐκφανοῦς σου νίκης,
 185 τὸ στέφος τὸ πολύτιμον τὸ μεμασρωμένον,
 ἐν ᾧ περ οὐκ ἐπήχθησαν αἱματηροὶ λυχνῖται.
 αὐτὸ τὸ καταμάσγαρον κατακτινοβολεῖ με,
 τὸ στέφος τὸ κατάλευκον ὅλον ἐφέλκεται με,
 ἀποξενοῖ με τῶν λοιπῶν, δεσμεῖ με, τυραννεῖ με,
 190 ἀποσυλᾷ μου καὶ τὸν νοῦν, ἔλκει καὶ τὴν καρδίαν,
 ὅλον με σφετερίζεται καὶ προσηλοῖ τὸ βλέμμα.
 ἐπαγωγόν τι πέφυκε τοῦ στέφους σου τὸ χρῆμα,
 ἔλκει, κατέχει, θέλγει με τυραννικόν τὸ πρᾶγμα —
 τοιαῦτα πῶς ἐρωτικῶς κατ' ἐμναυτὸν ὑπάδω.
 195 ὅποῖον πάσχουσιν τινες ἡττώμενοι τοῦ πόθου,
 ὅταν ἐγγὺς οὐκ ἔχωσι λαλεῖν τοῖς ποθοιμένοις,
 οὐδὲ τὸ πάθος ἐκφωνεῖν, οὐδὲ τὸ πῦρ ἐκφαίνειν,
 ὥς ὑποφιθυρίζουσιν ἡρέμα τὰ τοῦ πάθους
 καὶ προσλαλοῦσιν ἑαυτοῖς ἐκείνων οὐκ εἰδόντων,
 200 οὕτω προχαίρει τῶν λοιπῶν ἡ πρώτη τῆς πεντάδος,
 ἡ μετ' αὐτὴν δὲ συγκροτεῖ τὴν φήμην δεχομένη,
 καὶ τὰς φωνὰς εἰσάγουσα περὶ τοὺς λαβυρίνθους
 ἐναύλους ἔχει κατ' αὐτὴν συνειλουμένας ἔνδον.

- ἀφή πρὸς ταύταις θέλγεται καὶ πως — τὸ πῶς οὐ γρίφον —
 205 ταῖς δέλτοις ἐντυγχάνουσα τῶν περὶ ταύτης λόγων
 καὶ ταῖς μελέταις τῶν σοφῶν καὶ μεγαλοκηρύκων,
 ὅσοι τὴν ἑξαισίαν σου συνεξυμνοῦσι νίκην.
 ἔχω καὶ γεῦσιν ἔνδοθεν τὴν ὑπὸ νοῦν τελοῦσαν
 καὶ λάρυγγα γεύμενον τὰ λογικὰ σιτία
 210 καὶ γεύομαι γλυκύτητος τῆς ἐνεστώσης τύχης
 καὶ καινότεραν ὁσφρησιν αὐτῇ παρακειμένην·
 αὕτη μοι συναισθάνεται καὶ τοῦ τῆς νίκης μύρου.
 ὡς μῦρον γὰρ ἐκκενωθέν, ὅπου περ ἂν καὶ τόχοι,
 οὐ τοῖς ἐγγύθεν τὴν ὁσμὴν καὶ μόνοις παραπέμπει,
 215 ἀλλὰ γε μεταδίδωσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς μακρόθεν, [13^v]
 οὕτω τῆς νίκης σου καὶ νῦν ἡ χάρις ἐκχυθεῖσα
 ἐν τοῖς ὕδροις ὁρίσμασιν Αὔσωνων καὶ Παιόνων
 εἰς πᾶσαν ἔφθασεν ἀρχήν, εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην,
 εἰς πᾶσαν ἄλλην ἥπειρον, εἰς πᾶσαν τὴν Ἀσίαν,
 220 εἰς τὰ πελάγη τὰ μακρὰ καὶ τὰς ἐκεῖσε νήσους.
 οὕτω μὲν οὖν συγκαίρουσιν ἀλλήλαις αἱ δυνάμεις,
 ὅσω τὸν μὲν κρυπτόμενον ὡς ὑποζωγραφοῦσιν,
 τὸν δ' ἔξω καὶ φαινόμενον ὡς Χάριτες κοσμοῦσιν.
 ὡς γὰρ χορδαὶ τοῖς μουσικοῖς, αὐλοὶ δὲ τοῖς ὀργάνοις,
 225 ταῖς δὲ παρατυπώσεσιν αἱ μίξεις τῶν χρωμάτων,
 εἰδοποιοὶ τινὲς εἰσι συστατικαὶ δυνάμεις,
 οὕτω παρεμπεφύκασιν καὶ τοῖς ὀργανωμένοις,
 ὥσπερ μορφῶν ὑπογραφεῖς αἰσθητικαὶ κινήσεις,
 ἀλλ' αὐταὶ μὲν συνάδουσι καὶ συγχορεύουσι πως
 230 καὶ συντελοῦσι τὸν ῥυθμὸν πλὴν οὖν ἀνεκφωνήτως,
 ὥσπερ ἀστέρων συνδρομὴ καὶ θέσις οὐρανία
 καὶ μέγας γίγας ὑψηλὸς λυχνίτης ἡμερόαρχης
 καὶ σμάραγδος νυκτοφεγγῆς μερίζονται τοὺς κλήρους
 καὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸν εἰρμὸν καὶ τὴν ἐν τούτοις τάξιν,
 235 ὥσπερ φωνὴν προβάλλονται τὸν κτίστην ἀνυμνοῦσαν
 ἀφάνοις ἀπηχήμασι καὶ φθόγγοις ἀλαλήτοις.
 τί δ' ἀλλὰ κρύφα καὶ σιγῇ καὶ κατὰ νοῦν ναρκῶντα
 ἀνεκλαλήτως καὶ κωφῶς συνθήσομεν τὸν ὕμνον
 οἱ λόγον εὐτυχήσαντες καὶ λόγῳ τεθραμμένοι
 240 καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχοντες ὄργανον λόγον γλῶσσαν;

207 ἑξαισίαν ex ἑξασίαν corr. M.

209 cf. Job 12, 11.

213 cf. Cant. 1, 3.

216 cf. Ps. 44, 3; Sir. 20, 13.

223 Χάριταις M.

224 cf. Ps. 150, 4.

229 συγχορέβουσι M.

231 cf. Soph. Sal. 7, 19; 7, 29.

233 cf. Num. 26, 55.

- οὐδὲ στόμα διανοίξομεν, οὐδὲ φωνὴν ἀροῦμεν,
 οὐδὲ σὺν λόγῳ λογικῶς θαυμάσομεν τὸ θαῦμα,
 οὐκ ἔξεστιν, οὐκ ἔοικεν, οὐ πρόπον, οὐχ' ἀρμόζον.
 λοιπὸν τὸν λόγον ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντες αὐθις,
 245 ὡς πρόπον, συναρμόσομεν τῷ νικητῇ τὸν ὕμνον
 καὶ συμπανηγυρίσομεν τοῖς ἄλλοις μετὰ λόγον,
 κἄν μὴ συνάδωμεν αὐτοῖς ὡς ὑπεξηρημένοις,
 ὅσοι τὸν ὕμνητήριον συγκεκροτήκασί σοι.
 ἤδη μὲν οὖν συνείλεκτο τῆς στρατιᾶς ἡ σπεῖρα,
 250 συνῆκτο τὸ συμμαχικόν, ἐξῆρχον οἱ στρατάρχαι,
 αἱ φάλαγγες συνέπιπτον, τὸ βάθος ἐπυκνοῦτο,
 οἱ τακτικοὶ τοῖς τάγμασι τὴν τάξιν ἐνεποίουν,
 ὁμιλος ἤθροιστο πεζῶν, ἀπέλαμπον τὰ ξίφη,
 ἠδ' ὀρέπυστο παρασκευὴ πολεμικὴ παντοία.
 255 καὶ τὸν στρατὸν παραλαβὼν προσβάλλεις τοῖς σκοπέοις
 δοκῶν μὲν ἕτερα σκοπεῖν, φρεσὶ δὲ κρύπτων ἄλλα
 καὶ τὸ δοκοῦν οἰκονομῶν καὶ τὸ κατὰ σκοπὸν σοι.
 μετὰ σκοποῦ δὲ προσβαλὼν εὐθέτου τοῖς σκοπείοις,
 καὶ τοῦ σκοποῦ τετύχηκας τοῦ μεμεριμνημένου
 260 καρδίαν φέρων ἐν χειρὶ θεοῦ παντοδυνάμου
 κἀκεῖνα καὶ προμελετῶν καὶ προκατασκευάζων,
 ὅσα θεὸς ἐμπνεύσει σου τῷ φιλοχρίστῳ κράτει.
 καὶ σὺ μὲν ὁ βαθύβουλος ἐσχηματίζου μάχην
 καὶ τὸν στρατὸν ἐγύμναζες πρὸς μάχην πρὸ τῆς μάχης,
 265 ἔγχος ἐθήγητο μακρόν, ἐσμήχετο τὰ κράνη,
 τὸ τόξον ἠτοιμάζετο, τὸ ξίφος ἠκονεῖτο,
 οἱ φαλαγγάρχαι τοῦ στρατοῦ παρέταττον τὸ κέρας,
 τὴν ἵππον εἰς παράταξιν ἐγύμναζον ἱππόται,
 τοῖς δόρασιν ἠκόντιζον, ἔτεινον ἄλλοι τόξα,
 270 παντοῖον εἶδος Ἄρεος ἠσκοῦντο καθ' ἡμέραν.
 ὁ Δεσὲ παρεμβόλιμος καὶ νόθος Δαλματάρχης
 ταῦτα προγνούς προπέφθακεν ἐκ φόβου τὰ τοῦ φόβου
 μιᾷ πληγῇ τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ καὶ τῆς καρδίας
 κατασεισθείσης αἰφνηδὸν καὶ καταβροντηθείσης
 275 ἐκ τῆς βροντῆς τῆς φήμης σου καὶ τῆς ἐγγύτητός σου.
 ἤλανε τοίνυν ὁ Δεσὲ τῷ φόβῳ δεδεδεμένος
 καὶ προσελθὼν τῷ κράτει σου προσπίπτει τοῖς ποσὶ σου

241 cf. Prov. 31, 24 etc.; Is, 5, 14; Lc. 17, 13 etc.
 Miller, 260 cf. Prov. 21, 1. 277 cf. Jdt. 14, 7.

253 ξίφη] στίφη

καὶ γὰρ ἐξεδειμαίνετο καὶ καρτερεῖν οὐκ εἶχε
καὶ τὴν σκιὰν ὑπέτρεμε τὴν ὑποτρέχουσάν σε
280 καὶ τοῦ στρατοῦ σου τὴν κραυγὴν ὑπέπητσε καὶ μόνην
καὶ μᾶλλον ὅλον ἔφριττε τοῦ κράτους σου τὴν τόλμην,
τὴν ἄκραν εὐανδρίαν σου, τὴν ξένην εὐφυχίαν
καὶ τὴν πτηνὴν ἀγκίνοιν καὶ τὴν βαθυβουλίαν
καὶ τὴν ἐν ὅπλοις καὶ καιροῖς μαχίμοις εὐκαρδίαν.
285 ἰκέτης γίνεται λοιπόν, ἀντιβολεῖ, δουλοῦται,
αὐτομολεῖ, κἂν οὐχ' ἐκὼν κλίνει τραχεῖαν δέριν
καὶ κάμπτει τράχηλον σκληρὸν καὶ κατασπᾷ τὸν τῶπον,
συγκατασπᾷ καὶ τὴν ὄφρυν καὶ τὴν ἀγερωχίαν
τῆς κραλικῆς θρασύτητος ἢ μᾶλλον ἀπονοίας
290 καὶ σπλάγχχνον εὐσυμπάθητον ἐφέλκεται πρὸς οἶκτον
καὶ φύσιν αὐτοκίνητον ἐτοίμως ἐκκαλεῖται
εἰς τὸ κερνοῦν τὸν ἔλεον τοῖς χρήζουσιν ἐλέους.
οὕτω μὲν οὖν ἐξέφυγε τὴν δέσιν τῆς δουλείας
αὐτὸν προδήσας ὁ Δεσὲ τοῦ κράτους σου τῷ φόβῳ.
295 ἀλλὰ κἀκεῖν' ὑπαρῆν, ἀλλὰ συμπαρωμάρτει,
ἀλλὰ συγκαθικέτευεν, ἀλλὰ συνελιπάρει
ὁ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεθεὶς σοβεῖν τὸν ἀποστάτην
καὶ τὸν Δεσὲ καταδεσμεῖν ὡς τετυρανηκότα
καὶ συνεργῶ χρησάμενον τῷ καὶ συναποστάτῃ,
300 αὐτὸν δὲ πάλιν τῆς ἀρχῆς ὡς πρὶν ἐπιλαβέσθαι.
ἀνεκαλεῖτο γοῦν εὐθὺς τὴν σὴν ἐπικουρίαν
εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πρώτης ἐξουσίας
καὶ χεῖρα βλέπων κραταιὰν τῶν δυναστῶν δυνάστον,
ἦν ὑψηλὸς ἐκράτυνε πανσθενουργοῦ βραχίων,
305 εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς ἀπέβλεπε καὶ μόνην
καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν σου καὶ τὴν εὐθὴ σου γνώμην.
τί δ' ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν οἰκονομεῖς ἀρίστως
ὁ συνιεὶς εἰς ἀγαθὸν καὶ σπεύδων εἰς εἰρήνην;
ἡτοίμασας τὸν θρόνον σου μετὰ τῆς Θεμίδος σου,
310 ἐκάθισας ἐφ' ὑψηλοῦ, προσέλαβες συνέδρους
τὴν γνῶσιν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν
παριστυμένων ἀρχηγῶν ἐκ δυτικῶν κλιμάτων
ἀπὸ ὀρηγῶς Ἀλαμανῶν, ἀπὸ ὀρηγῶς Λατίνων,
ἐκ σατραπῶν οὐκ ἀγεννῶν Περσῶν ἀρχισατράπου,

281 cf. Jdt. 16, 10. 290 ἀσυμπάθητον Miller. 294 κράτους ex κράτου
corr. M. 303 cf. I. Ptr. 5, 6. 304 cf. Act. 13, 17. 310 cf. IV. Mcc. 5, 1.

- 315 ἐκ δυναστῶν περιφανῶν ἐξουσιοκρατόρων.
 μετὰ σοφῆς παρασκευῆς, σοφῆς ἐτοιμασίας
 ἐλάμπρυνας τὸ βῆμα σου, τὴν δίκην ἐξειργάσω
 καὶ πρόφην προσδοκώμενος ὀλοθρευτῆς τῶν Σέρβων
 ὅστερον ἐχρημάτισας διαιτητῆς τῶν Σέρβων
 320 καὶ κρίνων ἐπὶ βήματος λαμπροῦ τοὺς ἀντιθέτους
 τοὺς κατ' ἀλλήλων αἵροντας τὰ ξίφη καταλλάττεις
 οὐκ ἔλαττον βασιλικῶς ἐκείνους εἰρηνεύσας,
 ἢ μᾶλλον εὐαγγελικῶς τοὺς διεστῶτας μίξας
 καὶ συνενίξεις ἐν ταυτῷ τοὺς ἀπεσχοινισμένους
 325 συνδέτην τοῦτοις ἐμβάλων τῆς ὁμονοίας κάλων
 τὸν λίθον τε παραζηλῶν τὸν ἀκρογωνιαῖον
 ὡς ἄρα χριστομίμητος ἢ καὶ χριστὸς Κυρίον,
 εἰς ἐν συνάπτεις τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἀπερρωγότας,
 ἐπανασώζεις τὴν ἀρχὴν τῷ ταύτης ἐκπεσόντι
 330 τὸν κληρὸν ἀποκαθιστάς, τὸ σχοίνισμα, τὸ λάχος,
 ζωννύεις ἀσφαλέστερον αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν,
 κρατύνεις τὸν ὑπόσπονδον καὶ τὸν πιστότατον σου
 καὶ τοὺς ἀποστατήσαντας ζουπάνους ἀναγκάζεις
 ἐκεῖνον τοῖς θελήμασι στοιχεῖν καὶ καθυπείκειν.
 335 οὐκ ἦν γὰρ τοῦτο συμπαθοῦς βασιλικῆς καρδίας,
 οὐδὲ μερέθους ὑψηλοῦ τοσαύτης ἐξουσίας
 τὸ λιπαροῦντα παριδεῖν, μηδὲ κρατύναι τοῦτον,
 ὃν ἅπαξ ὑπὸ πτέρυγας τὰς σὰς ὑπείσελθόντα
 ὡς αἰτὸς ὑπέθαλπες τῆς ἱερᾶς πορφύρας,
 340 τὸν δ' ἀποστάτην ἐπείσας ἀρκεῖσθαι τοῖς προτέροις
 καὶ μὴ ποσῶς ὑπερπηδᾶν, μηδὲ κατεπεμβαίνειν,
 ἀλλὰ μὴδ' ὑπεράλλεσθαι τοὺς πεπηγμένους ὄρους.
 οὕτω βραβεύεις τὰς ἀρχάς, οὕτω καταμερίζεις,
 οὕτω μετρεῖς τοῖς δούλοις σου καὶ τοῖς ὑπασπισταῖς σου
 345 τὰ λάχη, τὰ σχοίνισματα καὶ τὰς κληρονομίας
 ἐκείνοις ἀναφαίρετα τηρῶν τὰ δεδομένα,
 ὅσοι καὶ τετηρήκασιν πιστῶς τὰ δεδομένα.
 οὕτως ἀνίσως ἔχοντας τοὺς προὔχοντας Δαλμάτας,
 οὕτω ῥυθμὸν οὐκ ἔχοντας, οὐδὲ σνηρημοσμένους
 350 ὡς μουσικὴν συνήρμοσας εἰς μίαν συμφωνίαν.
 ὁ συμβιβάζειν γὰρ εἰδὼς εἰς εὐνομίαν μίαν

[14^r]

- πόλεις καὶ γνώμας πολιτῶν πολλῶν ἑτερογνώμους,
 ἐκεῖνος μᾶλλον μουσικὸς δικαίως ἂν καλοῖτο.
 ἀλλὰ γὰρ εὖ, ἀλλὰ σοφῶς ἐκείνοις διαιτήσας
 355 καὶ πῆξας τούτοις ὅρια καὶ δοὺς ἐκάστῳ μέτρα
 καὶ πάντα θεῖς κατὰ σκοπὸν τὰ κατὰ Δαλματίαν,
 ἐπὶ τὰ παρὰ Δάνουβιν τὸν χαλινὸν σου στρέφεις
 καὶ κεῖ παραγενόμενος μετὰ στρατοῦ μυρίου,
 μεθ' ὅσης τῆς ἀποσκευῆς, μετὰ παντοίων ὅπλων
 360 καίτοι προπαρασκευασθεῖς οὐ βλέπεις πρὸς τὸ ξίφος,
 οὐδὲ καθίζεις δικαστὴν τὸ φρικαλέον δόρυ,
 οὐδὲ τὸν Ἀρην καθιστᾷς διαιτητὴν τῆς δίκης,
 ἀλλὰ Χριστὸν παραζηλοῖς, χριστέ, τὸν εἰρηνάρχην
 καὶ πρὸς τὰς πρὶν καταλλαγὰς παρέθηνες ἡρέμα
 365 Ῥαμφάκην τὸν Ἀσσύριον τὸν παροργίσαντά σε
 καὶ μακροθύμως ἔφερες, ὥς ἄλλος Ἐξεκίας,
 ἐκεῖνου τὴν ὑπέρογκον μεγαλορρημοσύνην,
 ὥς μὴ χυθῇ, μηδὲ ῥυῇ μηδ' αἵματος κοτύλη.
 πόσων γλωσσῶν ῥητορικῶν καὶ πόσης Καλλιόπης
 370 καὶ πόσων ὕμνων καὶ μελῶν καὶ λυρικῶν φορμύγγων
 οὐ μείζον σοι τὸ τρόπαιον τὸ τῆς μακροθυμίας;
 εἰς τοῦτο τὸ προτέρημα καὶ φιλοσόφημά σου
 καὶ σάλπιγξ Δημοσθενική καὶ γλῶσσα Περικλέους
 καὶ γλαφυρότης Ἀττική καὶ Δωρική σεμνότης,
 375 ἰσχυρόφωνόν τι καὶ λεπτόν, ὅποιον ἄδει δόναξ.
 Θεὸν γὰρ παρεζήλωσας, ἐν οἷς ἐνεκαρτέρεις,
 τὸν μόνον ἀνεξίκακον ὁ μόνος καρτερόφρων.
 ἀλλ' ἢ κουφότης τῶν φρενῶν, ἀλλ' ἢ πολλὴ θρασύτης,
 ὥς ἕτερον Σενναχηρεῖμ ἀπονενοημένον,
 380 τὸν τῶν Παιόνων ἀρχηγὸν ὑπέροφρον θεμένη
 παρακινεῖ σε πρὸς ὀργήν, τὸν προσήνη καὶ πρᾶον.
 καὶ καινουργεῖς τεράστιον ἐν ἐρημίᾳ ξένον
 καὶ πόρον ὕλης ἐκζητεῖς καὶ μηχανὴν καὶ τέχνην
 καὶ πᾶν εὐρίσκεις οἰκοθεν χωρὶς ἀρχιτεκτόνων
 385 καὶ τῆς πρὸς τὸ ζητούμενον συμβαλλομένης ὕλης
 καὶ μόνος πᾶν οἰκονομεῖς καὶ πάντα γίνῃ μόνος

352 πολλιτῶν M. 363 cf. I. Cor. 10, 22. 365. cf. IV. Reg. 18;
 19; Is. 36; 37. Ἀσσύριον M. 367 μεγαλορρημοσύνην M. 368 χεθῇ M.
 370 Incertum, sitne λυρικῶν an aliquid simile. 379 ὡς] εἰς Miller Σενναχηρεῖμ
 M Miller. cf. IV. Reg. 18, 13; II. Mcc. 8, 19; 15, 12; III. Mcc. 6, 5.

- πορφυρανθῆς Βεσελεύηλ, σκηπτοῦχος ἀρχιτέκτων.
καὶ τὰς μονήρεις ἐφευρὼν σποράδην ἐροιμμένας
ἤδη τῷ χρόνῳ τῷ μακρῷ σαθράς καὶ θριποβρώτους
390 ἐπιστατεῖς ἐν ἅπασιν ὡς ἐπιστημονάρχης
καὶ ναυπηγεῖς καὶ συνιστᾶς τὰς παραλελυμένας,
μᾶλλον μὲν οὖν ἐξανιστᾶς τὰς πάντη σεσημμένας
τῷ πνεύματι τοῦ στόματος καὶ τοῦ προστάγματός σου,
ὁ πάντων μὲν ὀξύτερος τῶν πρὶν αὐτοκρατόρων,
395 ἀλλὰ καὶ δραστικώτερος καὶ συνιδεῖν καὶ πράξει
τὸ κατεπεῖγον τοῦ καιροῦ καὶ τὸ λυσιτελεῖον,
ὡς ἐπὶ σοι καὶ λέγεσθαι καὶ γίνεσθαι τὸ λέγον.
εἶπεν αὐτὸς καὶ γέγονεν ἅμ' ἔπος, ἅμα πρᾶγμα
καὶ πάλιν ἐνετείλατο καὶ τὸ συστὰν ἐκτίσθη.
400 οὐκ εἶχον εἶδος, οὐ μορφήν, οὐ σύνδεσμον, οὐκ ἄρθρον,
ἔργον ἐγένοντο σητῶν, εἰς τὸ μῆθ' ἐρῶν,
λείψανα πλοίων ἔκειντο κάκεινα διερρῶν.
ἀλλ' εἶπας· «γενηθήτωσαν μονήρεις ἐξ ἐκείνων»
καὶ παραχοῆμα τὰ νεκρὰ πρὸς εἶδος ἐμορφοῦντο
405 καὶ τρόπις ὑπετίθετο καὶ τάξις ἠκολούθει
καὶ συνηρμῶζοντο πλευραὶ καὶ σύνδεσμος ἐκράτει
καὶ μόρφωσις ἀνέβαινε καὶ πλάσις ἐτυποῦτο
καὶ συνηρθροῦτο τὸ φθαρὲν καὶ συνηρμολογεῖτο
καὶ τῆς φθορᾶς ἀνίστατο καὶ πάλιν ἦν μονήρης·
410 ἄρ' οὐ τοιοῦτον εἶδέ τις τὸ σύμβολον ἐκεῖνο,
ὁποῖον Ἰεζεκιήλ ἐν τοῖς νεκροῖς ὁστέοις,
ἐν οἷς ἀνέβαινε καὶ σὰρξ καὶ δέρας ἐξηπλοῦτο,
ὅστ' αὖ δ' ὅστοις συνήρχοντο καὶ χόνδροι παρὰ χόνδροις,
παρὰ πλευρᾷ δὲ θαμινῇ συνίζανεν ἑτέρα
415 καὶ παρ' ἀλλήλοις συμβολή τῶν ἄρθρων συνηρμούτο.
ὄντως ἐθανμαστώθη σου τὸ κράτος κατὰ κράτος,
ὄντως ἐμεγαλύνθη σου τῶν ἔργων ἡ λαμπρότης,
ὄντως ὑπερανήρθη σου μέχρι νεφῶν ἡ δόξα,
ἡ γνώσις ἐθρυλλήθη σου, τὸ τάχος ἐξυμνήθη,
420 ἡ τόλμη σου τετράνεται καὶ τὸ μεγαλουργόν σου,

387 cf. Ex. 31 ; 35 ; 36 ; 37 ; 38 ; I. Chr. 2, 20 ; II. Chr. 1, 5. 393
cf. Job 8, 2 ; Ps. 32, 6 ; Act. 4, 25. 398 cf. Gen. 1 ; D. K. Karathanasis :
Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen
Schriften des Michael Psellos, des Eustathios und des Michael Choniates sowie in
anderen rhetorischen Quellen des XII. Jahrhunderts, Diss. München 1936. No. 109.
p. 65. 400 cf. Jdt. 8, 18. 403 μονήρεις M. 400—415 cf. Ez. 37 ; 38.

τὸ δ' ἐν ἀπόροις πόριμον καὶ πανευμήχανόν σου
 ὥς κώδων ὑπερήχησεν εἰς πᾶσαν ἐθναρχίαν.
 φέρε λοιπόν, ὑμνήσω σου καὶ τῆς ὑφῆς τὸν λόγον,
 τὸν λόγον ἐπαναλαβών, ὁπόθεν παρεξήλθεν.
 425 ἤδη μὲν οὖν ἐπήγγυντο πανσόφως αἱ μονήρεις
 τοῖς ναυπηγοῖς καὶ τέκτοσι συναρχιτεκτονοῦντος
 μόνου τοῦ σοῦ καινοποιοῦ καὶ πανσυνέτου κράτους.
 ἐπὶ δὲ τούτοις ἀμελῶς ὁ Παννονάρχης ἔχων
 καὶ μόνοις τείχεσιν ὕδροις θαρρῶν καὶ περιβόλοις
 430 ἀμεριμνῶν ἐκάθητο δεινὸν οὐδὲν ἐλπίζων
 καὶ τοῦ χειμῶνος τὸ δριμύ καὶ τοῦ καιροῦ τὴν ὥραν
 καὶ τῶν νεφῶν τὴν πύκνωσιν ὁρῶν ἐπεγανυρία·
 παρέβλεπε τοὺς πρεσβευτάς, τὸν Ἄρην ἐπεζήτει,
 ἐκόμπαζεν οὐκ ἀνεκτά, ξυρὸν τὴν γλῶσσαν εἶχεν,
 435 εἶπεν· «ἀντιμαχῆσμαι πρὸς γίγαντα τοσοῦτον,
 ἀρθήσομαι, περῶξομαι, κλινῶ τὸν πόλον κάτω,
 μακρὰς μου χεῖρας ἐκτενῶ καὶ πρὸς αὐτάς ἀκτίνας
 καὶ τὸν φωτάρχην ἐξ αὐτῶν θαρρῶ συνεφελκύσαι
 καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας κατασπάσαι».
 440 ἀλλ' οὕτω θρασυνόμενος βαρβάρους ἀγερῶχους
 ἀπὸ φρενῶν κουφότητος καὶ βάρους ἀπονοίας,
 ἀλλὰ παραφερόμενος ἐκ θράσους παραβόλου
 καὶ τὸ σμικρὸν εὐτόχημα τὸ ξυμπεσὸν τυχαίως,
 δι' οὗς ὁ κρίνων κρίματα δικαίους οἶδε λόγους,
 445 ἐπάρσεως ὑπέκκαυμα κατὰ καρδίαν τρέφων
 καὶ πνεύματι δοκίσεως ἐκφύσηθεις ὡς δέρας,
 κρानγῆς ἀκούσας αἰφνιδὸν σαλπύγων ὀξυφώνων
 ἐκ πελαγῶν Δανουβικῶν πολεμικὸν κραζούσης
 καὶ τῷ πατάγῳ παταχθεῖς καὶ συσταεῖς ἐκ φόβου,
 450 ὁ φύσηθεις ὥσπερ ἀσκὸς ἀλαζονείας αἰθραις
 καὶ λαίλαπιν οἰήσεως καὶ τύχης παραλόγου
 κατεφυγμένος γέγονεν ὥσπερ ἀσκὸς ἐν πάγῃ
 καὶ πρῶν κυματούμενος ὡς λόφος ἀκρωρείας,
 ὥσπερ πομφόλυξ εὐλυτος ἐκφύσηθεις ἐρράγη
 455 καὶ γεγονῶς ὑπότρομος ὁ πρὶν μεγαλορρήμων
 ὥσπερ ἐπιλαθόμενος ἐκείνων τῶν προτέρων,
 τοῦ τύφου τῆς οἰήσεως, τῆς ὑπερηφανίας,

424 cf. III. 13.

428 cf. III. 8.

430 cf. III. 11.

444. cf. Ex.

18, 22 et passim.

446—7 cf. III. 33.

449 cf. I. Mcc. 3, 6.

452. cf

Ps. 118, 83.

454 πεμφόλυξ M.

455 μεγαλορρήμων M.

457 cf. III. 2.

ὁ πρὸ πολέμου μάχαιραν καὶ μάχην ἐτοιμάζων
 καὶ μὴ παρόντα καρτερῶν τὸν αὐτοκράτορά σε
 460 ἐν τῷ παρῆναι παριδὼν καὶ μάχαιραν καὶ μάχην
 ὑπὲρ εἰρήνης καὶ σπονδῶν ἐσπούδαζε πρεσβεύειν
 καὶ λόγων ἀνεμίμησεν ἐξ εὐαγγέλου δέλτου,
 ἔργον τε σύμπαν ἔλεγε βασκάνου, μισοκάλου
 καὶ τοῦ Σατᾶν συνάντημα τὸ προγεγεννημένον.
 465 πρὸς τούτοις ἐποιεῖτο δὲ καὶ μνήμην συγγενείας
 καὶ τῶν αἱμάτων τὸν θεσμόν εἰς μέσον παρετίθει
 καὶ «μὴ μολύνῃς αἷμασι τὸ ξίφος», ἐλιπάρει,
 «ἅπερ ὁμοῦ συνέμιξεν ἡ γάμου κοινωνία
 καὶ γνώσις ἄλλως ἦνωσεν ἡ τῆς ταυτοπιστίας».
 470 οὕτως ὁ πρὶν ὑπέροφρος ὄφρ' εἰς γῆν κατέσπα,
 ὁ πρότερον ὑπερνεφῆς οὕτως ἐταπεινωτο
 καὶ χθαμαλὸς καὶ χαμερπὴς καὶ κάτω σεσυρμένος
 ὁ πρὸ μικροῦ μετάρσιος ὥρ' αὐτο παρ' ἐλπίδα
 καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σου θερμῶς κατεδυσώπει
 475 καὶ φύσιν ξένην συμπαθῇ καὶ φίλοικτον καρδίαν
 πρὸς οἶκτον τὸν συνήθη σου πάλιν ἐξεκαλεῖτο
 προφθάνων παρακλήσεσι τὸ περωτόν σου τάχος
 καὶ συγκαλύπτων τὴν φυγὴν, ἐπεὶ φυγεῖν οὐκ εἶχεν,
 οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἀντωπεῖν ὁ θῆρ ὁ νυκτινόμος
 480 ἀποσπινθηρακίζοντος βολίσι τοῦ φωτάρχου.
 ἀλλὰ γὰρ ὧδε γεγονώς ἐντεῦθεν ὑποστρέφω
 καὶ τοῖς περοῖς τοῦ λογισμοῦ κουφίζομαι πρὸς ὕψος
 καὶ παλαιὰν φαντάζομαι καὶ πάλιν ἱστορίαν
 καὶ βλέπω νέον στρατηγόν, ἄλλον Μωσῆν θεόπτην,
 485 ἐπεὶ καὶ νοῦς ὀπτρίζεται Θεὸν Ἰσραηλῆτης.
 ἤχῳ σαλπύγων καὶ κροαγῶν φρικῶδες ἀπηχοῦσα
 τεῖχος Παιδῶν ἀρχηγοῦ καὶ πύργον καθαιρουῦσα
 τεῖχος ὄφρ' ὕψιόν, πύργον ὑπεροψίας·
 ἦνίκα γὰρ ἡτοίμαστο πρὸς πλοῦν σοι τὰ τοῦ στόλου,
 490 ἅμα τῇ πρὸς τὸν Δάνουβιν παρεμβολῇ τοῦ στόλου
 ἡλάλαξαν αἱ σάλπιγγες τὸ σύνθηδες μακρόθεν,
 ἤχησαν ἐνάλιον τὸν Ἄσπρον προμηγνόν
 καὶ πύργος πᾶς Ἰλλυρικὸς αὐτίκα κατεσεῖσθη

460 cf. III. 10. 467 μολύνεις M μολύνειν Miller. 467, 468—469 signum
 cit. om. Miller. 475 cf. IV. Mcc. 5, 25. 481 ὑποστρέφω M. 486 ἀπη-
 χούση M; cf. Ps. 150, 3; Zeph. 1, 16. 487 καθαιροῦντα M. 488—9 cf.
 III. 9.

καὶ παραχοῆμα πέπτωκεν ὀφρὺς ὑπερηφάνου
 495 καὶ τείχη κατηρείπωτο τὰ τῆς ἀλαζονείας·
 ὁ φόβος γὰρ ἐσάλειψε τῆς ἐπελεύσεώς σου
 καὶ τῆς προσδοκωμένης σου τῷ τότε παρουσίας
 τοῦ τύφου τὴν ἀκρόπολιν καὶ τῆς ἀγερωχίας
 καὶ τὰ παραπυργώματα συνέσεισεν ἐκ βάθρων
 500 καὶ πᾶσαν ἐξεμόχλευσαν ἐπάρσεως κρηπίδα.
 ἀλλὰ τῷ προλαβόντι σου θαύματι θαῦμα φθάσαν
 οὐκ ἔλαττον εἰς ἐκπληξιν μεθίστησι τὴν ῥύμην
 καὶ τὴν ὑφήν καὶ τὴν ὀρμὴν καὶ τὸν εἰρμὸν τοῦ λόγου.
 ἡ γὰρ τῶν ἀναβάσεων τῆς προκοπῆς σου κλίμαξ,
 505 ἦν ἀναβαίνεις συνεχῶς κατὰ μεθόδους τέχνης,
 τὸ σχῆμα τὸ κλιμακωτὸν ὡς ῥήτωρ σχηματίζων
 καὶ μεταβιβαζόμενος εἰς δόξαν ἀπὸ δόξης
 καὶ τρόπαια λαμπρότερα καὶ νίκας ἀσυγκρίτους
 ἀπὸ τροπαίων καὶ νικῶν λαμπρῶν καὶ περιβλέπτων
 510 καὶ λόγου ῥύμην τρέχουσιν ἀναχαιτίζειν οἶδεν.
 ὡς ῥεῦμά τι φερόμενον πολλάκις ἀνακόπτει,
 ἂν ἢ τὸ προσιστάμενον στερορὸν ὑπερανέχον,
 οὕτως ὑπαναστρέφεται καὶ λόγος πρόσω τρέχων
 παρεντυχόντος μεταξὺ τινος ἀντισπωμένου
 515 καὶ τὴν ὀρμὴν ἀνθέλκοντος εἰς ἕτερον ἐξ ἄλλου.
 ἐν ὅσῳ γὰρ ἠλάλαξεν ὁ τῶν σαλπύγγων ἦχος,
 ἐγράφετο συμβόλαιον ὑπὸ τὸ σύμβολόν σου
 καὶ δέλτος ἐχαράττετο καὶ τόμος ὁμονοίας,
 ὅρκοι δὲ μάρτυρες πιστοὶ τὸν τόμον ἐνεπέδουν
 520 ὥσπερ τισὶν ὑπογραφαῖς ἐν τοῖς ὁμωμοσμένοις.
 τότε καὶ τὰ τελούμενα σοφῶς τις κατοπτεῦων
 ἐγκαίρως ἂν ἐφθέγγετο τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο·
 ἰδοὺ βουνὸς οἰήσεως, ἰδοὺ τοῦ τύφου λόφος,
 ἰδοὺ καὶ τούτων ἄνωθεν βασιλικὴ σημαία,
 525 τοῦ μὲν Παιόνων ἀρχηγοῦ βοῶσα τὴν δειλίαν,
 λαμπρὰν δ' ἀνακηρύττουσα τοῦ κράτους σου τὴν νίκην.
 οὕτω καὶ δίχα συμπλοκῆς ἐκ μόνης παρουσίας
 πλήττεται καὶ τρέπεται καὶ κρατεῖται καὶ καταδυναστεύεται
 οὐδὲν πλήττων, οὐδὲ μαχόμενος, ἀλλ' ἐκφοβῶν καὶ μόνον.
 530 περιφανὴς ἡ νίκη σου, περίλαμπρος ἡ δόξα,

[15']

494 παρὰ χοῆμα Miller.

497 cf. II. Ptr. 3, 12.

516 cf. Ps. 150, 3.

526 κράτου M.

ὥς ἄλλη τις τηλεφανῆς ἐπὶ βουνοῦ σημαία
 ὑπὲρ τὰ πρόην τρόπαια τοῦτο τὸ τρόπαιόν σου.
 τοῦτο σαλπίζει τὴν ἰσχὺν τοῦ φοβεροῦ σου κράτους,
 τοῦτο φρυκτὸς λογίζεται καὶ πᾶσι καθορᾶται
 535 καὶ πᾶσι γλῶσσα γίνεται καὶ προφωνεῖται πᾶσι
 μηδὲν τολμᾷ παράβολον, μηδ' ἀντιτάττεσθαι σοι,
 ἂν γὰρ ὑπὸ τὸν κονελὸν τοῦ ξίφους κρηπτομένον
 μεγάλους τρέπης ἀρχηγούς καὶ δύναιμι βαρεῖαν,
 ἂν γυμνωθῇ τὸ ξίφος σου καὶ παλαιστὴν ἐκτείνης,
 540 τίς ἀντιβλέψοι πρὸς αὐτό, τίς μεμνηνὸς ἀντίδοι;
 ἐκεῖνος οὐδὲ παλαιστὰς ἡμέρας ἐπιζήσοι,
 ἀλλ' Ἄιδης, ἀλλὰ Τάρταρος, ἀλλὰ τῆς γῆς ἡ γένυς
 ἐκεῖνον ὑποδέξονται, παρ' ὅσον ἀντιβλέψοι.
 οὕτω τὸ πᾶν διενκρινεῖς ἀμάχως, ἀπραγμόνως,
 545 ὅταν αὐτὸς οἰκονομῇς καὶ στρατηγῇς καὶ πράττης,
 βλαστὲ πορφύρας, αἰτέ, φρουρὲ τῆς βασιλίδος,
 ὁ σκέπων ἐν ταῖς πτέρυξι τὴν ὅλην Ἀδσονίδα.
 οὕτω νικᾷς, οὕτω κρατεῖς ὑπὲρ τὸν Μακεδόνα,
 τοιαύτην ἀπραγμάτευτον περιποιῇ τὴν νίκην
 550 πραγμάτων ἀπαλλάττουσαν τὴν στρατιὰν καὶ μόχθων,
 τοιοῦτον τρόπαιον ἰστᾷς, ἀλλὰ χωρὶς αἱμάτων,
 κατεδαφίζεις τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ χωρὶς τραυμάτων.
 διενθετεῖ σου τὰς βουλὰς ὁ φόβος σου προφθάνων,
 τροποῦται τὸν ἀντίπαλον δίχα πληγῆς, κρημνίζει,
 555 προσβάλλει, καταστρατηγεῖ, τρέπει καὶ δίχα μάχης.
 ὁπότε βορειώτερος καὶ κατὰ κύκλον βαίνεις,
 αἶρουσι ξίφη πόρρωθεν, ἐκτείνουσι τὰ τόξα,
 πρὸς μάχην σχηματίζονται, τὰ δόρατα κινουῶσιν,
 ἱππεύουσιν, ἐλαύνουσιν, βοῶσιν, ἐκπηδῶσιν,
 560 εἰ δὲ καὶ τὸν ὀρίζοντα πολλάκις ὑπερκύψεις,
 καὶ μὴ μεσημβρινώτερος αὐτοῖς ἀναφανείης,
 αὐτίκα μεταβάλλονται, δουλοῦνται, ταπεινοῦνται
 καὶ μετασχηματίζονται καὶ ῥίπτουσι τὰ ξίφη
 μῆτε τὴν θέρμην στέγοντες τῶν σῶν σελαγημάτων,
 565 μῆθ' ὅλης ἔχοντες ἰσχὺν ἀποκρουβῆναι ταύτης,
 εἰληθερεῖς γὰρ ἅπαντα καὶ φθάνεις καὶ προφθάνεις
 ὑπερβολῇ θερμότητος καὶ τάχους ἐπεκτάσει.

οὕτως, ὡς ἔφην, εὐτυχεῖς ὑπὲρ τὸν Μακεδόνα
 οὐ τύχην ἔχων συνεργὸν τερατουργοῦσαν ξένα,
 570 θάλασσαν ἀνακόπτουσαν ἀνέμων ἀντιπινοίας
 καὶ στράτευμα μυριάδρον ἀβρόχως ποδηγοῦσαν
 καὶ Παμφυλίους πείθουσιν προσέχειν Ἀλεξάνδρῳ,
 ὥσπερ θεῷ καὶ κρείττονι τῆς ἀνθρωπίνης μοίρας,
 ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν ῥοπὴν καὶ τὴν ἐπικουρίαν
 575 καὶ τὴν ἀρίστην καὶ βουλὴν καὶ σύνεσιν καὶ γνώσιν.
 ἀλλὰ γάρ, ὦ μεγαλουργέ, μεγάλαθλε, γενναῖε,
 γενναῖε τὴν ἀγχίνοιαν, γενναῖε τὴν ἀνδρείαν,
 ὦ τῶν κρατίστων αὐτουργέ καὶ τῶν τολμηροτάτων,
 τῶν δ' ἀμηχάνων καὶ καινῶν ἐφευρετὲ μονάρχα
 580 καὶ μόνε συμπλεκόμενε μυρίοις ἐναντίοις,
 τὴν τόλμαν ἀπαράμιλλε, γίγα, φρικτὲ τὴν ῥώμην,
 ἀπρόσμαχε, πυρίπνοε, πυρφόρε, μενεχάρμα,
 βραχίον, σφύρα παναλκοῦς ἀποκεχαλκευμένη,
 ποῖόν σοι πλέξω στέφανον καὶ προσαρμόσαιμι σοι,
 585 ἐκ ποίων ἄρα λίθων σοι τοῦτον ἐγὼ συνθήσω,
 ἐκ λυχνιτῶν αἰμοειδῶν, ὁποῖόν σοι καὶ πάλαι;
 ναὶ μέντοι προσαρμόζοντα καὶ τοῦτον ἐφευρίσκω,
 πολλάκις ἀνεθήσω γὰρ καὶ στέφανον τοιοῦτον
 ἐν Ἰκονίῳ πρότερον, εἴτ' αὖθις ἐν γηλόφῳ,
 590 ὅτε Δαυὶδ τῷ Γολιάθ ἐκείνῳ συνεπλάκης
 ἀγχεμαχῶν, οὐ σφενδονῶν, ῥώμῃ χειρῶν καὶ τόλμῃ,
 ἢ τοῦτον ὡς ἀπρόσφορον ἐάσω προπλακέντα,
 ἄλλον δὲ νῦν διαφανῇ λαμπρόν σοι περιπλέξω
 λευκὸν καὶ καταμάργαρον καὶ στίλβοντα μακρόθεν,
 595 πάντῳ μὲν οὖν σοι προσφυᾶ νομίζω τὸν τοιοῦτον
 καὶ μᾶλλον ἐπιπρέποντα καὶ μᾶλλον ἑοικότα,
 ἐπεὶ σοι καὶ τὸ τρόπαιον διάλευκον ἠγέρθη
 καὶ βυσσινόχρους ὁ χιτὼν τῆς νίκης ἐξυφάνθη
 τῶν ἄλλων ἐντιμότερος τῶν ἐρυθροβαφῶν σου,
 600 πολλῷ βασιλικώτερος καὶ πρέπων σου τῷ κράτει,
 τοῦτον ἐγὼ τὸν στέφανον βασιλικὸν ἡγοῦμαι
 τὸν μὴ λυχνίτας ἔχοντα πηγέντας ἐξ αἱμάτων,
 τὸν ἐκ μαργάρων τηλαυγῶν καταπεποικιλμένον.
 σὺ γὰρ λυχνίτης πέφνηας ὁ καινουργὸς τῆς νίκης,
 605 ὁ λύχνος ὁ καϊόμενος ταῖς τοῦ κοινοῦ φροντίσιν,

ὁ λύχνος τοῦ στρατεύματος ὁ φαίνων ἐν πολέμοις,
 ὁ παμφανής, ὁ πάννυχος τῶν ἀνακτόρων λύχνος,
 δς οὐκ ἀνέπεσας λαβὼν ὥς κληρόν σου τὸ στέφος,
 ἀλλὰ τιμῶν ἑκάτερα τὸν δόντα καὶ τὸ στέφος
 610 τροπαίων κατεκόσμησας τὸ στέφος μαργαρίταις·
 οὕτως ἐπήρθης ὥς ἀστήρ, οὕτως ὑπερυψώθης.
 ὑπερφυῖ καὶ θαυμαστὰ τὰ προτερήματά σου,
 ἐξαίρετα τὰ τρόπαια, μεγάλα τὰ πρακτέα.
 ὁ θυρεὸς σοι φοβερός, φορικτότερον τὸ δόρυ,
 615 τὸ δόρυ δέρεν Παίονος σκληρὰν ὑπέκλινέ σοι,
 ὁ θυρεὸς τοὺς θύραθεν ὑπαντωπήσαντάς σοι
 ἐκ τῶν θυρῶν τῶν τῆς ζωῆς πεποίηκε θυραίους,
 τὸ σάκος σάκκον τοὺς ἐχθροὺς ἐνέδυσεν αἰσχύνῃς.
 ἔντειναι τοίνυν, ἔντειναι, στρατήγει, τροπαιοῦχει
 620 ἐν περιόδοις κυκλικαῖς οὐ μετρητῶν ἡλίων,
 καὶ φαίνοιο λαμπρότερος ἐν πάσαις περιόδοις
 ἐκ τῶν παρῳχημένων σου καὶ νῦν τῶν ἐνεστώτων
 καὶ τῶν μελλόντων στήναι σοι τροπαίων μετὰ ταῦτα, [15^v]
 ἐν οἷς ὁ παρακείμενος ὅλως οὐχ' ἔξει χώραν
 625 ὑπερκειμένων ὑψηλῶς τῶν ὅλων σου πρακτέων
 καὶ τῶν στρατηγημάτων σου καὶ τῶν εὐτυχημάτων·
 καὶ παραμέτρει συνεχῶς τὰ σελαγήματά σου
 πρὸς τὰ σελασφορήματα τοῦ γίγαντος ἡλίου
 ἐκ ρεῖθρων ἀνατέλλοντος ὠκεανίων πρῶτον
 630 καὶ τὰς ἀκτῖνας εἰς ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἀφιέντος,
 σοῦ δ' ἐξ ἡμῶν ἀνίσχοντος καὶ πέμποντος τὰ σέλα
 μέχρις ὀρίων καὶ ῥοῶν αὐτῶν ὠκεανίων,
 ὥς εἶναι σοι τὰ ὄρια τῆς αὐτοκρατορίας
 ὠκεανοῦ τὰ ῥεύματα, τὰ πέρατα τοῦ κέντρου.

618 τὸ σάκος M.

III.

Εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅτε ἐπιστὰς τῷ Δανού-
βει καὶ εὐρῶν τὸν κράλην ἐκεῖθεν τοῦ αὐτοῦ Δανού-
βεως ἐτοιμασθέντα εἰς πόλεμον αὐτίκα μετέβαλεν
αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν καὶ καταπτοήσας αὐτὸν κατηνάγ-
κασε καὶ μὴ βουλόμενον ἐκκλίνει εἰς εἰρηνικὰς
σπονδὰς.

Ὁ πάλαι θρασυνόμενος καὶ ξίφος εὐτρεπίζων
καὶ πρὸ πολέμου μάχαιραν καὶ μάχην ἐτοιμάζων
πῶς ἔρριψας τὴν μάχαιραν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης.
ἔ κράλη, νίκη φοβερὰ, τροπὴ φοβερωτέρα
5 χωρὶς γὰρ μάχης ἔφυγες, χωρὶς τροπῆς ἐτράπης.

Ἐκεῖνος ὁ μέγανχος ὁ κράλης ὁ τοσοῦτος
ὁ μὴ παραδεχόμενος ὑπὲρ ἀγάτης λόγους,
ἀλλὰ θαρρῶν εἰς ῥεύματα Δανουβικοῦ πελάγους,
ὡς εἶδες εἰς τὸν Δάνουβιν τὸν στόλον τοῦ μονάρχου,
10 πῶς παρευθὺς ἀπέστειλας ὑπὲρ ἀγάτης πρέσβεις.

Κράλη, καιρὸς μὴ σε πλανᾷ, μηδὲ χειμῶν καὶ ψυχός,
μηδὲ θαρῆς εἰς ποταμόν, ὅταν οὐκ ἔνι στόλος·
ὁ βασιλεὺς μου ναυπηγεῖ καὶ στόλον παρ' ἐλπίδα
καὶ δυναστεύει τοὺς καιροὺς καὶ τρέπει τοὺς χειμῶνας
15 καὶ τυραννεῖ καὶ ποταμούς· φρίζον αὐτοῦ τὸ κράτος.

Αὐτὰς τὰς πύλας τὰς ὑγράς, αὐτὸ τὸ τεῖχος, κράλη,

M fol. 40^r—40^v.

Versus 1—36 ed. E. Miller, Recueil des historiens des croisades. Historiens
grecs. II. Paris 1881. p. 763—764; Tit. et vss. 1, 6—10 ed. Mingarelli p. 465.

Tit. Δανούβει M Mingarelli Miller. ἐκεῖθεν bis M Mingarelli
Δανούβεως M Mingarelli Miller. ἐτοιμασθέντος M Mingarelli Miller.

2 cf. II. 457. 8 Δανουβικοῦ M Mingarelli Miller. cf. II. 428.
9 Δάνουβιν M Mingarelli Miller. cf. II. 488—9. 10 πῶς γὰρ εὐθὺς
Miller. cf. II. 460. 11 καὶ] μηδὲ Miller. cf. II. 430. 13 cf.
II. 424.

τὸ περιτρέχον γύρωθεν καὶ τὸ περικυκλοῦν σε

.....

εἰς ἄλλους ἐν κώλυμα καὶ φυλακὴ καὶ τεῖχος
 καὶ τάφος καὶ χαράκωμα καὶ πρόβολος καὶ κύκλος,
 20 εἰς δὲ τὸν αὐτοκράτορα, τὸν κλάδον τῆς πορφύρας,
 εἰρκτὴν μιμεῖται καὶ κρατεῖ τοὺς βουλομένους φεύγειν.

Πῶς αὐθωρὸν μετέπεσες, πῶς μεταλλάγης, κράλη. [40^v]
 βουνὸς ἐδόκεις ὕψηλός, βουνὸς ἀλαζονείας,
 ἀλλ' ἔφθασε τὸ σύμβολον τοῦ πορφυροβλαστήτου
 25 καὶ τὴν σημαίαν ἔστησεν ἐπάνω τοῦ βουνοῦ σου
 καὶ χθαμαλὸς ὁ πρὶν βουνὸς καὶ χαμερπὴς ἐγένον.

Σάλπιγγος ἦχος καὶ κραυγὴ βουκίνων ἔτρεφέ σε
 καὶ φόβος αὐτοκράτορος καθεῖλέ σου τὸν τύπον
 καὶ πρὸ ποιῶν πολεμικῶν ποινηλατεῖ σε φόβος·

30 ἔ βασιλεύς, ἔ νικητής, ἔ μέγας τροπαιοῦχος
 ὁ δίχα μάχης καὶ πληγῶν τοὺς ἀντιπάλους τρέπων.

Ἐσείσθη τὰ θεμέλια τῆς κραλικῆς καρδίας,
 ὁπότε τὸ πολεμικὸν ἠγάλαξεν ἡ σάλπιγξ,
 τὸ ρεῦμα τὸ Δανουβικὸν ἐτρόμαξεν ἐκ φόβου
 35 καὶ λόφος ἅπας καὶ βουνὸς Οὐγκρίας ἐσαλεύθη
 μαθόντα τὴν ἐπίβασιν τοῦ μονοκρατοροῦντος.

Εἶδες δυνάστην ἀρχηγόν, τὸν αὐτοκράτορά μου,
 ἔγνωσ τὴν τοῦτον δύναμιν, ἔγνωσ τὸ κράτος, κράλη,
 ἐπέγνωσ καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν αὐτοῦ σοφίαν·
 40 αὐτὸς κρατεῖ καὶ στρατηγεῖ καὶ ναυπηγεῖ καὶ πλέει
 καὶ μεταπλάττει τοὺς καιροὺς ποικίλως καὶ πανσόφως.

Τὸ γραφικὸν πεπλήρωται, δυνάστα μονοκράτορ·
 φόβος καὶ τρόμος καὶ παλμὸς ἐπέπεσε τῷ κράλει·
 τὸ μέγεθος τοῦ κράτους σου, τοῦ φόβου σου τὸ ψῦχος
 45 εἰς λίθον ἂν παρὰ μικρὸν μετήμειψε τὸν κράλην,
 εἰ μὴ κατέθαλφεν αὐτὸν τὸ πῦρ τῶν οἰκτιρμῶν σου.

Κράλη τῶν Οὐγκρων, ἀρχηγέ, σὺ τὴν ἀνάγκην εἶδες,
 αὐτὸς ἐν πείρᾳ γέγονας, ἔπαθες, ἐδιδάχθης,

17/18 lacunam indicavi. 20 αὐτοκράτωρα M. 27 βουκίνων M.
 cf. Ps. 150, 3. 30 μέγας] κράλης M Miller. 33 cf. II. 446—7. 34
 Δανουβικόν M Miller. 35 cf. Nah. 1, 5. 39 cf. De. 4, 6 et pas-
 sim. 43 cf. Ex. 15, 16 ; Jdc. 2, 28 ; 15, 2. 48 cf. Hbr. 5, 8.

- εἶδες ἐκ τῆς ὁσφύος σου τὴν ζώνην σου χυθεῖσαν·
 50 ἄρα φυλάξεις τὰς σπονδάς, ἢ πάλιν ἐκ δευτέρου
 παρασπονδήσεις καὶ φανῇς τῶν ὅρκων παραβάτης·
 «Μὰ τὴν ἡμέραν τὴν φοικτὴν ἐκείνην καὶ τὴν ὥραν,
 μὰ τὴν ἀνέλπιστον κραυγὴν τῶν ἀργυροσαλπίγγων,
 μὰ τὴν ἀλάθιτον ἐμοὶ περίστασιν ἐκείνην,
 55 οὐκ ἀθετήσω τὰς σπονδάς, οὐ λύσω τὰς συνθήκας,
 οὐ παραλύσω τὸν φραγμόν, οὐ παραβῶ τοὺς ὅρκους.»
 Εἶδες ἡμέραν πνιγμονῆς, εἶδες ἀγχόνην φόβου,
 εἶδες ὁμίχλην ἐν φωτὶ καὶ σκότος ἐν ἡμέρᾳ,
 ἂν μόλις εἶδες ἥλιον εἰρήνης μεσαζούσης·
 60 οὐκ ἂν σε κατεκάλυψε τὸ νέφος τοῦ πολέμου,
 ἂν ἔγνως καὶ πραγματικῶς τὸ κράτος τοῦ κρατοῦντος.
 Ἐκεῖνο τὸ λεγόμενον εὐρετικὸν ἀνάγκης
 ἐκ τοῦ περιστατήματος καὶ τοῦ περισπασμοῦ σου
 καὶ τῆς φοικτῆς ἀνάγκης σου, κράλη, καὶ σὺ μανθάνεις
 65 καὶ λύσιν τῆς ἀνάγκης σου κατὰ καιρὸν ἀνάγκης
 εὐρίσκεις τὴν παράκλησιν καὶ τὴν ἱκετηρίαν.
 Ὁ τύφος καὶ τὸ σοβαρὸν εἰς τοὺς βαρβάρους πρέπει,
 τὸ δὲ φαιδρὸν καὶ γαληνὸν εἰς ἀρχηγοὺς ἡμέρας·
 καὶ σκόπει παρασπονδιστά, κοῦφε, μεγαλορρημον,
 70 πῶς ἡσχημόνησες εὐθὺς ἀποβαλὼν τὸν τύφον·
 ἶδε καὶ τὸν πορφυρανθῆ, πόσον ἐμεγαλύνθη.
 Ἔθετο γλῶσσαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ὁ κράλης,
 ἐμεγαλορρημόνησεν, ἐκόμπασε μεγάλα,
 ἔσυνρε ξίφος, ὥμοσεν ἐξ ἄκρας ἀπονοίας,
 75 ἀλλὰ τὸ χριστομίμητον καὶ γαληνὸν σου κράτος
 εἰς γῆν τὸν ὑπερήφανον καθεῖλεν, αὐτοκράτορ.
 Ἦκουσας, αὐτοκράτορ μου, τὴν ἐντροπὴν τοῦ κράλη;
 ὑπέστρεψεν εἰς τὴν σκηνὴν, ἤκουσεν ἄσμα μέγα·
 τὸ μέλος ἐπωνόμαζε σωτήρᾳ σε τῶν Οὐγκρων
 80 καὶ τὴν πληγὴν οὐκ ἐνεγκὼν ἐφθόνησεν ὁ κράλης
 καὶ πάσας ἐτιμώρησεν ἐκείνας τὰς ἀδοῦσας.
 Ὅπότεν ἤκουσας κραυγὴν, μεγαλορρημον κράλη,
 ἀπὸ τοῦ πλάτους κράζουσας τοῦ ποταμοῦ μεγάλα,
 ποῦ σοῦ τὸ θράσος, ἀλαζῶν, ἀφῆκας καὶ τὸν τύφον

49 cf. Is. 5, 27.

62 ἀνάγκη M.

69 μεγαλορρημον M.

70 ἡσχοι-

μόνησες M.

73 ἐμεγαλορρημόνησεν M.

82 μεγαλορρημον M.

86 cf. Tob.

12, 7. et passim.

85 καὶ τὴν προτέραν ἔπαρσιν καὶ τὴν ὑπεροψίαν;
μὴ κρύψῃς τὸ μυστήριον, μή, μὴ παρακαλύψῃς.

«Μὰ τῶν σαλπύγγων τὴν κραυγὴν τὴν μὴ προσδοκηθεῖσαν
καὶ μὰ τὸν τρόμον τὸν φορικτὸν ἐκείνης τῆς ἡμέρας,
ἀπὸ τῆς κατασχούσης με καὶ συνοχῆς καὶ βίας
90 μετὰ τῶν ὅλων οὖρων μου τῶν τότε κενωθέντων
καὶ πᾶσαν ἐξεκένωσα τοῦ τύφου μου τὴν ὄλην.»

Ὑπὸ σκιὰν ἱστάμενος βασιλικοῦ φλαμούλου
καὶ τὸ χειρόγραφον πληρῶν τὸ τῆς ἀγάπης ἄκων
καὶ τοῦ θανάτου τὴν σκιὰν ἐξέφνυγεν ὁ κρᾶλης·
95 οὕτως ἐκ μόνῃς ἀπειλῆς νικᾷς ὁ βασιλεὺς μου,
καὶ μετὰ ξίφους καθαροῦ νικήσας ὑποστρέφεις.

Ὁ προπαθὼν καὶ μὴ μαθὼν μηδὲ μετὰ τὸ πάθος
ἔμαθες νῦν πρὸ τοῦ παθεῖν καὶ μὴ παθὼν ἐπέγνως·
χωρὶς γὰρ μάχης ἔπαθες τὸ πάθος τῆς δειλίας
100 καὶ τὸ μὴ πρότερον μαθεῖν, ὅπότεν ἀπεδήμεις,
μακαριστὸν εὐτύχημα καὶ νίκην ἐλογίσω.

94 cf. Job 3, 5. et passim.
Karathanasis: Sprichwörter No. 106. p. 62.

97 sqq. cf. Aesch. Agam. 177—178.

ΠΙΝΑΚΕΣ.

I. ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

^α Αἰδης II 542.	Καλλιόπη II 369.
^α Αλαμανοί II 313.	Κελτικός II 156.
^α Αλέξανδρος II 572.	Κομνηνός I 22, 25.
^α Αρης II 94, 270, 362, 433, 492.	Κύριος II 327.
^α Ασία II 219.	
^α Ασσόριος II 365.	Λατίνοι II 313.
^α Αττικός II 374.	
Αἶσονες II 217.	Μακεδόν II 548, 568.
Αἰσονίς II 547.	Μωσής II 484.
Βεσελεήλ II 387.	Οὔγκρια III 35.
Βουκολέων I 27.	Οὔγκροι I 6 ; III 47, 79.
Γολιάθ II 590.	ΠΑΙΩΝΕΣ II 152, 217, 380, 487, 525.
	ΠΑΙΩΝ II 615.
Δαντῖ II 590.	Παμφύλιοι II 572.
Δαλμάται II 348.	Παννονάρχης II 428.
Δαλματάρχης II 271.	Παννονία II 151.
Δαλματία II 356.	Περικλῆς II 373.
Δανουβικός II 147, 448 ; III 8, 34.	Πέρσαι II 314.
Δάνουβις II 357, 490 ; III Tit. bis, 9.	^α Ραμφάκης II 365.
Δεσέ II 271, 276, 294, 298.	
Δημοσθενικός II 373.	Σάβας I 5.
Δωρικός II 374.	Σατᾶν I 21 ; II 464.
	Σενναχηρείμ II 379.
^α Εζεκίας II 366.	Σερβία I 8, 13, 16, 17.
Εὐρώπη II 218.	Σέρβοι I 6, 12, 18, 25 ; II 318, 319.
	Σέρβος I Tit.
Θέμις II 309.	Σκυθικός II 156.
Θεός II 11, 376, 485.	Σολομόν II 57.
^α Ιεζεκιήλ II 411.	Τάρας I 1.
^α Ικόνιον II 589.	Τάρταρος II 542.
^α Ιλλυρικός II 155, 493.	
^α Ισραηλίτης II 485.	Χάριτες II 223.
	Χριστός II 363.

II. ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΩΝ.

ἀντιπαλάμωσις II 131.	συναρμώω II 415.
περιστάτημα III 63.	συνώθισμα II 137.
σκοπεῖον II 255, 258.	ὑπαντωπῆω II 616.

TARTALOMJEGYZÉK. — ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Bevezetés. — Εἰσαγωγή.....	Oldal 3
I. Εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅτε ἐμονομάχησε μετὰ τοῦ παλαμναίου Σέρβου	23
II. Ἄλλος λόγος εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅτε ἐκ μόνης τῆς αὐτοῦ ἐπιστάσις κατέπληξε τὸν κράλην καὶ νίκην ἤρεν ἀναίμακτον.....	25
III. Εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ὅτε ἐπιστὰς τῷ Δανούβει καὶ εὐρὼν τὸν κράλην ἐκεῖθεν τοῦ αὐτοῦ Δανούβεως ἐτοιμασθέντα εἰς πόλεμον ἀντίκα μετέβαλεν αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν καὶ καταπτοήσας αὐτὸν κατηνάρκασε καὶ μὴ βυλόμενον ἐκκλίνει εἰς εἰρηνικὰς σπονδὰς	43
Πίνακες. I. Πίναξ κυρίων ὀνομάτων	47
II. Πίναξ λέξεων ἀθησανόριστων.....	47

[illegible]

ἡμεῖς οὖν ἐδοκίμασεν ἡμεῖς αὐτοὺς ἀλαζονεύσασθαι.
ὡς τὴν σήμερον ἐκείνη πάλιν τοῦ αὐτοῦ τοῦ.

ὁ πρὸ τῆς πολέμικου ἡλιαζούνη (αὐτῇ τῇ)
ἐλθὼν φασὶ πάντες αὐτοῦ ὅτι κρείσσον ἐσθλὰ ἔστιν.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ βασιλέως διέβησαν καὶ
ἀνέστησαν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπὶ τῇ πόλει.

φάβοις ἑσώμοις ἐπὶ τῇ...
 φάλοι θοῶν πρὸς αὐτὴν...

ἀρεφὺλ' ἔξ' ἑταῶν ποινῶν, ἢ πύλιν' ἔσθ' ἵερ'.

οὐκ ἀφ᾽ ἡσυχίας ἀπογινάσκουσιν, ἀλλ' ὅπως τὰς συνθήκας

οὐκ ἔστι κατεκλῦσι δ' ἐφέσσι τοῦ πολεμίου.

ἔλυσεν τὴν ἀνάγκην σου· καὶ τὰς αἰχμὰς ἀνέγκης,

πῶς ἔσχοι μόνον ἡμεῖς ἀποβαλὼν τὸ φρον.

ἀλλὰ τὸ χεῖρ σὺ μὲν ἔβλεπας καὶ ἐκείνου χεῖρ.

Εἰς τὴν πλητὴν τοῦ κένεγκωρ ἐφ' ὅσον σ' ἔκραλε.

Ἡ τὴν προτέραν ἔπεισεν ὁ τὴν προσηύχων
ἐν τὴν προσηύχων τὴν ἐν τὴν προσηύχων.

καὶ δὲ ἄλλοι ἔρασαν πλὴν τῶν τῆς ἀγαπῆς

ἔμμεθες ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπέλινος.

ἡ τὴν πρότερον ἀγνοῖα (καταπερὶ μὲν)

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK — ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

1. Görög költemény a várnai csatáról. Kiadta Moravcsik Gyula. — *Ἑλληνικὸν ποίημα περὶ τῆς μάχης τῆς Βάρνης. Ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἰουλίου Moravcsik. 1935. (magyarul és újböörögöl — οὐγγρυστὶ καὶ νεοελληυστὶ.)*

2. Jeörjiosz Zavírasz budapesti könyvtárának katalógusa. Összeállította Graf András. — *Κατάλογος τῆς ἐν Βουδαπέστη βιβλιοθήκης Γεωργίου Ζαβίρα. Συνταχθεὶς ὑπὸ Ἀνδρέα Graf. 1935. (magyarul és újböörögöl — οὐγγρυστὶ καὶ νεοελληυστὶ.)*

3. *Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα ὑπὸ Ἀνδρέα Horváth. — Zavírasz György élete és munkái. Irta Horváth Endre. 1937. (νεοελληυστὶ μὲ οὐγγρυστὴν περὶληψιν — újböörögöl, magyar kivonattal.)*

4. Die Aristotelische Politik und die Städtegründungen Alexanders des Grossen. — Wege des Verkehrs und der kulturellen Berührung mit dem Orient in der Antike. Zwei Studien zur antiken Geschichte von Endre v. Ivánka. 1938. (deutsch.)

5. Clemens Alexandrinus és a mysteriumok. Irta Simon Sándor. — Clemens Alexandrinus und die Mysterien von Alexander Simon. 1938. (magyarul, német kivonattal — ungarisch mit deutschem Auszug.)

6. Jean Sykoutris: Philologie et Vie. 1938. (en français.)

7. Magyarország és a magyarság a bizánci források tükrében. Irta Gyóni Mátvás. — Ungarn und das Ungartum im Spiegel der byzantinischen Quellen von Matthias Gyóni. 1938. (magyarul, német kivonattal — ungarisch mit deutschem Auszug.)

8. A kecskeméti görögség története. Irta Hajnóczv Iván. — *Ἱστορία τοῦ ἐλληνισμοῦ τοῦ Κετσκέμέτ ὑπὸ Ἰωάννου Hajnóczv. 1939. (magyarul, újböörög kivonattal — οὐγγρυστὶ μὲ νεοελληυστὴν περὶληψιν.)*

9. Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'Epoque des Phanariotes par Ladislav Gáldi. 1939. (en français.)

10. Tanulmányok a görög tragédia hellenisztikus műelméletéhez. Irta Soltész János. — Études sur la théorie d'art hellénistique de la tragédie grecque par Jean Soltész. 1939. (magyarul, francia kivonattal — en hongrois avec résumé français.)

11. A gazai iskola Thukydides-tanulmányai. Irta Balázs János. — Gli studi tucididei della scuola di Gaza di Giovanni Balázs. 1940. (magyarul és olaszul — in ungherese e in italiano.)

12. Magyar-görög bibliográfia. Irta Horváth Endre. — Οδύγηροελληνική βιβλιογραφία ὑπὸ Ἀνδρέα Horváth. 1940. (magyarul és újbörögül — οδύγηροισι καὶ νεοελληνιστί.)

13. Translatio latina Ioannis Damasceni (De orthodoxa fide l. III. c. 1—8.) saeculo XII. in Hungaria confecta. Scripsit et textum edidit Remigius L. Szigeti. 1940. (latine.)

14. Forrástanulmányok Herodotos Skythika-jához. Irta Harmatta János. — Quellenstudien zu den Skythika des Herodot von Johannes Harmatta. 1941. (magyarul és németül — ungarisch und deutsch.)

15. A művészi tudatosság Kallimachos költészetében. Irta Devecseri Gábor. — La consapevolezza artistica nella poesia di Callimaco di Gabriele Devecseri. 1941. (magyarul, olasz kivonattal — in ungherese con riassunto italiano.)

16. Bizánci költemények Mánuel császár magyar hadjáratairól. Kiadta és bevezetéssel ellátta Rác István. — Βυζαντινά ποιήματα περί τῶν οδύγηρικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ ἐκδιδόμενα μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ Στεφάνου Ράτζ. 1941. (magyarul és újbörögül — οδύγηροισι καὶ νεοελληνιστί.)

Bizományos:

Ἐντολοδόχος:

K. M. EGYETEMINYOMDAKÖNYVESBOLTJA
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 18.

„ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ“ διεθνές βιβλιοπωλεῖον
Ἀθήναι, Πλατεία Συντάγματος.